HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume 12 Issue 4, August 2020
DOI Number: 10.9737/hist.2020.897
Araştırma Makalesi
Makalenin Geliş Tarihi: 22.06.2020 Kabul Tarihi: 18.07.2020
Atıf Künyesi: İbrahim Erdal, "Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Kalkınma Bağlamında Kurulan Bir Sivil Toplum Kuruluşu: Türkiye Tiftik Cemiyeti ve Faaliyetleri", *History Studies*, 12/4, Ağustos 2020, s. 1733-1761.

Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Kalkınma Bağlamında Kurulan Bir Sivil Toplum Kuruluşu: Türkiye Tiftik Cemiyeti ve Faaliyetleri[*]

A Sivil Society Organization Established in the Context of Agriculture and Livestock-Based Development: The Mohair Society of Turkey and Its Activities

HISTORY STUDIES

Volume 12
Issue 4
August
2020

Doç. Dr. İbrahim Erdal
ORCID No: 0000-0002-1037-4343
Bozok Üniversitesi

Öz: Osmanlı Devleti'nin en önemli vergi gelirlerinden olan küçükbaş hayvancılık üretimi 1800'lü yılların sonuna doğru dokuma sanayisi için de aranan bir hammadde kaynağı haline gelmiştir. Topkapı Sarayı'nın halı kilim gibi ihtiyacı için yapılan tiftik üretimi, kıyafet, battaniye ve iplik gibi kullanım sahasının gelişmesiyle dokuma sanayisinde de aranılan ürün olmuştur. Ankara tiftik keçisinin coğrafyanın verdiği özellikle Anadolu'ya has bir kaliteye sahip olması Osmanlı Devletini tiftik ihracatında lider ülke yapmıştır. Bu sebeple Türk tiftik keçisinin yurt dışına çıkarılmasına dair yasak en önemli yasal düzenlemelerden biridir. Dokuma sektöründeki endüstrileşme, yapay ürünlerin kullanımı ve uzun süren savaş yılları Türk tiftiğinin üretimde gerilemesine sebep olmuştur.

İzmir İktisat Kongresi ile birlikte devletin vergi ihtiyacının temel kaynaklarından olması ve sanayileşmenin tarım ve hayvancılık üzerinden planlanması sebebiyle küçükbaş hayvancılık ve tiftikçilik yeniden önem kazanmıştır. Sanayileşme sürecinde tiftik üretiminin modern usullerle yapılması ve dokum sanayisinin gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla Türkiye Tiftik Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyet, üretim ve ihracat ile ilgili raporlar hazırlayarak hükümeti yönlendirmiş aynı zamanda tiftik üreticisinin eğitimi ve bilinçlenmesini sağlayan bir yapıya da sahip olmuştur., Hem kurucusu Süleyman Sırrı İçöz'ün yaşlanması hem de Türkiye Yapağı ve Tiftik AŞ'nin kurulması ile faaliyetlerini azaltan cemiyet öncülük görevini tamamlamıştır. Bu makalede, Cumhuriyetin tarım ve hayvancılığa dayalı kalkınma modelinde üreticiyi eğitme, örgütleme ve pazar oluşturma amacıyla kurulan bir sivil toplum kuruluşu olan Türkiye Tiftik Cemiyeti ve faaliyetleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimler: Süleyman Sırrı İçöz, Tiftik, Cemiyet, Kalkınma,

Abstract: Sheep and goat farming, one of the most important sources of tax revenue for the Ottoman Empire, also became a wanted raw material source for the weaving industry

[*]Bu makale Yozgat Bozok Üniversitesi 6602a-FEN/20-358 numaralı BAP (Bilimsel Araştırma Projesi) ile desteklenmiş ve hazırlanmıştır.

toward the end of 1800s. Mohair, previously produced for the Topkapi Palace's needs such as carpets and rugs, became a sought-after item in the weaving industry as it gained wide spread use in the manufacturing of clothes, blankets, and yarn, among others. Angora goats had a unique quality due to the geographical features of Anatolia, which made the Ottoman Empire the leading exporter of mohair. As a result, the ban on exports of Turkish Angora goats was one of the most important legal regulations. Industrialization in the weaving sector, use of artificial products, and long-running wars led to a decline in the production of Turkish mohair.

With İzmir Economic Congress, sheep and goat farming and mohair production gained prominence one more time because they were important sources of tax revenue and industrialization was planned to be achieved through agriculture and livestock farming. The Mohair Society of Turkey was established to support the use of modern methods in mohair production in the process of industrialization, and to contribute to the development of the weaving industry. The Society provided guidance to the government by preparing reports on production and exports, and also made efforts to train mohair producers. The Society becameless active over time as its founder Süleyman Sırrı İçöz got older and Turkey Wool and Mohair Inc. was founded, and completed its pioneering role. This article examines the Mohair Society of Turkey and its activities, which was a civil society organization established to train and organize producers and create a market, as part of the agriculture and livestock-based development model of the Republic.

Keywords: Süleyman Sırrı İçöz, Mohair, Society, Development

HISTORY STUDIES
1734
Volume 12
Issue 4
August
2020

Giriş

Osmanlı Devleti'nin toplumsal yapısı ve coğrafyasına uygun olarak tarım ve hayvancılık ticaretin ana sermayesi olarak görülmüştür. Konargöçer aşiretlerin ve geniş meraların varlığı tarımın yanında hayvancılığın da gelişmesine etki etmiş, bu sebeple hayvanlardan alınan vergi devletin en önemli gelir kalemlerinden birisi olmuştur. Küçükbaş hayvancılığın, payitahtın ve sarayın et ihtiyacını karşılamada, önemli üretim malı olduğu Rumeli bölgesindeki Edirne, Tekirdağ civarında hazineye ait otlaklardan ve üretim fazlasından anlaşılmaktadır. Başlangıçta başkentin ve sarayın temel ihtiyacının karşılanmasının ağırlıkta olduğu küçükbaş hayvancılık üretimi, Balkanlarda kaybedilen savaşlar sonucunda muhacirlerin hayvan sürüleriyle Anadolu'ya göçü sonucunda hayvancılık üretiminde artış görülmüştür. Bunun sonucunda tarımda üretimin azalması ve et, süt gibi hayvansal gıdaların aşırı tüketimi devletin vergi tahsilinde düzenlemeye gitmesini zorunu kılmıştır.[1]

Başlangıçta payitahtın, ordunun ve sarayın ihtiyacı için yapılan küçükbaş hayvancılığı, konargöçer aşiretlerin geçim kaynağı ve Anadolu'da kurulan pazarların en önemli ticari sermayesi olmuş devletin de vergi kaleminin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Tarımsal üretimde yaşanan kuraklık, kıtlık ve göçler sonucu oluşan üretimin azalması Kars'tan Manisa'ya, Konya'dan Edirne'ye kadar geniş meralarda hayvancılığa rağbet edilmesi sonucunu doğurmuş, hayvan kaçakçılığı gibi suçların da arttığı görülmüştür. Hayvan üretiminin ve kaçakçılığının artmasında hayvansal üretimin sadece et ve süt gibi gıda sektöründe değil dokumacılıkta da önemli hammadde kaynağı olması etkili olmuştur.[2] Hem dokuma sanayisinde

[1]Zafer Karademir, *İmparatorluğun Açlıkla İmtihanı: Osmanlı Toplumunda Kıtlıklar (1560-1660)*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2014, s. 224-228; Zafer Karademir, *İmparatorluk Ekonomisinin Can Damarları: Osmanlı Ülkesinde Hayvancılık İşletmeleri (1500-1800)*, Libra Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 70; Kaya Göktepe, "Osmanlı Döneminde Tekirdağ'da Yapılan Hayvancılığın İstanbul'un İaşesi ile Sanayii ve Ticari Faaliyetlerindeki Rolü", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, C. 20, Haziran 2018, s. 362-375.

[2] Ertan Gökmen, "XIX. Yüzyıl Ortalarında Alaşehir'de Tarım ve Hayvancılık", *Gazi Akademik Bakış*, C. 3, S. 6, (Yaz 2010), s. 228-231; Arzu Boy, "Çarlık Rusya Yönetiminde Kars'ta Tarım ve Hayvancılık", *Iğdır Üniversitesi*

önemli bir hammadde kaynağı olması hem de muhacirlerin Anadolu'ya göç ettiği süreçte hayvancılığın önemli bir istidam yolu olması sebebiyle Tanzimat ile birlikte tarım ve hayvancılıkta Avrupa tarzı modernleşme, eğitim ve teknik alanlarda yeniliklerin uygulandığı görülmüştür. Bu bağlamda ekonominin canlanması amacıyla üretimin arttırılması, hayvancılığa dayalı sanayi tesislerinin kurulması, makineleşmenin geliştirilmesi, dokumacılığa dayalı olarak pamuk üretimi ile merinos koyunu ve tiftik keçileri için ıslah faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla 1843 yılında Ziraat Meclisi, Ziraat Mektebi ve Ziraat Bankası kurulmuştur.[3]Osmanlı Devleti'nin hayvancılık konusunda başlattığı modernleşme girişimlerinde küçükbaş hayvancılığının önemli vergi geliri kaynağı olması etkili olmuştur. Ancak koyun ve keçiden alınan Ağnam Vergisi küçükbaş hayvancılığın gelişimine olumsuz etki ettiği gibi kaçakçılığın da artmasına sebep olmuştur. Hayvancılıktan alınan verginin yükü üretimdeki azalma Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan savaşlar ile birlikte artış göstermiştir.[4]

Tiftik Üretiminin Gelişimi

Osmanlı Devleti'nde 16. ve 17. yüzyıllarda tiftik üretimi bağlamında gelişen tiftik dokumacılığının önemli gelir kaynağı olması ve istihdam sağlaması sebebiyle Orta Anadolu'da Ankara keçisi üretimi önem arz etmiştir. Tiftik ipliğinden dokunan ve Osmanlı iç pazarında tüketilen Engürü Sofu, Avrupa kentlerine de ihraç edilmiştir. Bu sayede tiftik ve sof ticareti Orta Anadolu'nun ekonomisinin büyük gelir kaynağı olmuştur.

HISTORY STUDIES
1735
Volume 12
Issue 4
August
2020

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ankara ve çevresinden bahsederken tiftik ve sof üretimine dikkat çekmiş, Beypazarı'nda tiftik keçisi sürülerinin ve burada kurulan pazarlarda tiftik ipliği ve ürünlerinin çokluğundan ve çeşitliliğinden bahsetmiştir. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde saray efradının giyim kuşamında kullanılan tiftik ve sof ürünlerinin Ankara'da ahali tarafından kullanıldığını; "*Bu şehir halkının zenginleri samur ferace, orta hallileri çuka ve kontoş ferace giyerler. Sanat erbabı beyaz ferace, bilginleri baştan başa sof ferace giyerler. Burası sof yeridir. Kadınları rengarenk sof ferace giyip gayet edeblice gezerler*"[5] sözleriyle belirterek tiftiğin şehrin toplumsal hayatındaki etkisine vurgu yapmıştır. Evliya Çelebi aynı zamanda sof yapımını ve tiftik üretiminin Ankara'nın ekonomisindeki yerini tasvir ederken dünyanın başka bir yerinde üretilmediğini Frenklerin Ankara keçilerini ülkelerine götürüp tiftik üretmek istediklerini ancak başarılı olamadıklarını bunun üzerine eğrilmiş sof ipliğini alarak ülkelerinde dokumak istediklerini ama bunda da başarılı olamadıklarını belirtmiştir.[6] Macar seyyah Hans Dernschwam 1553-1555 yılları arasında yaptığı Anadolu seyahatinde Ankara ile ilgili olarak tiftik ipi üreten ve softan giysiler giyen kadınlardan bahsetmiştir. Seyyahın eserinde bu konuya ayrıntılı yer vermesi şehrin ekonomisi için ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir. Yine 1555 yıllarında Anadolu'ya gelen ve I. Ferdinand'ın elçisi olan Busbecq, Kanuni ile görüşmek için Amasya'ya seyahati

Sosyal Bilimler Dergisi, S. 12, Temmuz 2017, s. 419-424; Karademir, *İmparatorluğun Açlıkla İmtihanı...,* s. 115-142.

[3]Mehmet Ali Yıldırım, "Osmanlı'da İlk Çağdaş Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847-1851)", *OTAM,* S. 24, 2008, s. 228-234; Okan Yaşar, "1909, 1913 ve 1914 Tarım Sayımı İstatistiklerine Göre Osmanlı Devleti Son Döneminde ve Kale-i Sultaniye Sancağında Tarımın Değerlendirilmesi", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı (95'nci Yıl Özel Sayısı)*, Yıl: 8, S. 8-9, 2010, s. 200-203.

[4] Mehmet Evsile, "Cumhuriyet Döneminde Ziraat ve Hayvancılık Alanında Meydana Gelen Gelişmeler (1923-1950), *Kesit Akademi Dergisi*, Yıl: 4, S. 14, Haziran 2018, s. 2; Sevilay Özer, "Cumhuriyet Döneminde Hayvanlar Vergisi Kanunu ve Uygulanışı" *Sosyal Bilimlerde Yeni Yönelimler V*, Eylül 2018, s. 703; Okan Yaşar, "*1909, 1913 ve 1914 Tarım Sayımı İstatistiklerine Göre...*", s.211

[5]*Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, (Derviş Mehmed Zıllî), Haz: Robert Dankoff- Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, C:2, s.222-223.

[6] Süreyya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Tarih Vakfı Yurt yayınları 3. basım, İstanbul 2000, s. 36-37; Tolga Bozkurt, "Seyahatnamelerde Beypazarı", *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:4 S: 8, Ekim 2012, s.261-262; Evliya Çelebi, *Seyahatname*, s.223.

sırasında geçtiği Ankara ile ilgili olarak büyük sürüler halinde tiftik keçilerinden de söz etmektedir. 1618 yılında Ankara'ya gelen bir diğer seyyah da Ermeni asıllı Polonyalı Simeon'dur. Kudüs'e gitmek için çıktığı yolda Ankara'ya uğrayan Simeon, Ankara'dan bahsederken "*Geçtiğimiz bu yerler beyaz keçi deryasıdır. Sürülerle dolaşan bu keçilerin parlak kılları adeta ipek ve sırma gibidir. İçlerinde hiç siyah yoktur. Daha evvel, keçi sürüleri pek çokmuş, fakat Celaliler hayvanları kısmen telef etmişler, kısmen de kaçırmışlar, kalanı da alıp götürmüşlerdir.*"[7] notunu düşmüştür. 19 Ekim - 3 Kasım 1701 tarihleri arasında Ankara'ya gelen Doğa Bilimci Tournefort, Ankara hakkında bilgi verdiği seyahatnamesinde saray için keçi kılından üretilen sofların saf keçi kılından yapıldığı, Ankara'nın ekonomisinin Ankara keçisi üretimine dayalı olduğu ve Beypazarı gibi yerlerde de büyük sürülerle keçi yetiştirildiğinden bahsetmektedir.[8]

Seyahatnamelerde de görüldüğü üzere Ankara keçisi ve tiftiğinden üretilen ham tiftik ile tiftik ürünleri Osmanlı Devleti'nin önemli bir ihracat kalemi olmuş ancak 18. yüzyıldan itibaren Avrupa'da değişen üretimde makineleşme ve endüstrileşmenin getirdiği rekabet koşulları dengeleri değiştirmiştir. Avrupa'nın daha ucuz ve seri üretimi karşısında Osmanlı Devleti'ndeki üretim fazlası tiftik ve tiftikten mamul dokuma ürünlerinin ihracatı sıkıntılara yol açmıştır. Avrupa'da üretimde endüstrileşmenin ve dünyanın birçok ülkesinde tiftik keçisi üretiminin artması Osmanlı Devleti'nin tiftik üretimindeki konumunu geriletmiştir.[9]19. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlı Devleti'nin en büyük üreticisi olduğu tiftik keçisi aynı zamanda devletin önemli vergi gelirini oluşturmuş ancak vergi gelirindeki azalma, rekabet ortamının doğması ve Ankara Tiftik keçisinin yurt dışına kaçırılması yeni önlemlerin alınması ve üretimin arttırılmasına dair arayışları da gündeme getirmiştir. Ticaret ve Nafia Nezaretine sunulan 8 Nisan 1882 tarihli raporda;[10] Osmanlı Devleti'nden alınan Ankara keçilerinin Güney Afrika'da, İngiltere'de ve daha birçok yerde yetiştirildiği veya kendi keçilerinin ıslahı için kullanıldığı ve üretilen sofun dokuma sanayisinde önemli bir hammadde haline geldiği belirtilerek Anadolu'da tiftik yetiştirilen bölgeler ve tiftik keçilerinin özellikleri belirtilmiştir. Çözüm olarak da Ankara tiftik keçisinin iyi şartlarda beslenerek çoğaltılması, damızlıkların korunması ve keçilerin ıslah edilerek üretimlerinin arttırılması önerilmiştir. Aynı raporda Ankara yakınlarında beş altı yüz liraya kadar 5000 dönümlük bir çiftliğin 1000-2000 lira civarında bir masrafla binalar ve gerekli diğer eşyalar temin edildikten sonra çoban mektebine dönüştürülmesi ile hem bilimsel gelişmelere uygun şekilde tiftik keçilerinin ıslahı gösterilmiş hem de ziraat ve veterinerlik ilminin öğretilmesinin planlanması önerilmiştir. Yapılacak harcamaların karşılığının bir yıl sonra hastalıkların azalması, beslenme usullerinin gelişmesiyle kısa sürede alınacağı beyan edilmiştir.

Yasaklamalara rağmen 1838 yılında Hint ordusunda bulunan Albay Henderson'un on iki baş teke ve bir anaç keçiyi Güney Afrika'ya götürmesi[11] gibi vakalar yaşanmış bunun yanı sıra hediye olarak da Ankara Tiftik keçisi yurt dışına gönderilmiştir.[12] 1 Ağustos 1887 tarihli sayıma göre Osmanlı Devleti sınırları içinde vergiye tabi 2.710.524 adet tiftik keçisi olup

[7]Hrand der Andresyan, *Polonyalı Simeon'un Seyahatnamesi*, Haz: Saro Dadyan, Everest Yayınları, İstanbul 2003, s. 193.
[8]Hans Dernschwam, *İstanbul'a ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü*, Çev: Yaşar Önen, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Ankara 1987, s. 261- 274; OliverGhiselin de Busbecq, *Türk Mektupları*, Çev: Derin Türkömer, İş Bankası Yayınları, Ankara 2014, 4s. 48-61; Joseph Pitton De Tournefort, *Tournefort Seyahatnamesi*, Çev: Ali Berktay, Kitap Yayınları, İstanbul 2005, s.227-233.
[9]*Ankara Keçisi, Tiftik ve Sof*, Ankara Kalkınma Ajansı yayını, Ankara 2018, s.25
[10]*Ankara Keçisi, Tiftik ve Sof*, s.67-68.
[11]BCA:490.10.0/1453.24.1-27(Fon/Dosya-belge sayfa no)
[12]Ayşe Menteş Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", *Lalahan Hayvan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2006, C:46 S:2, yIL:2006, 39-46; T. Kasapoğlu, "Tiftikçiliğimizin öyküsü",*Çiftçi ve Köy Dünyası*, S:136, 1996, 10-14; Altan Çekiç, "Türkiye ve Dünyada Tiftik Üretimi",*T.C. Ziraat Bankası Dergisi*, S:48, *1989*, 14-19.

HISTORY STUDIES
1736
Volume 12
Issue 4
August
2020

bunun 1.089.932'sinin Ankara'da bulunduğu tespit edilmiştir.[13] 1907 Ankara Vilayet Salnamesinde Sancağın 1904 sayımında sadece Ankara'da 1.500.000 baş Ankara tiftik keçisinin bulunduğu ve atkı, çorap, sargı ve başörtüsü gibi mamullerin tüketildiği ve İstanos (Yenikent) kasabasında Ankara Sofu üretildiği belirtilmiştir.[14] Ankara tiftik keçisinin ihracı 1881 yılında yasaklanarak üretiminin artması planlanmış fakat ilgili yasal düzenleme ancak 1918 yılında yürürlüğe girebilmiştir.[15]29 Mart 1918 yılındaki bu düzenlemeye göre[16]; Osmanlı Devleti sınırları içerisinde tiftik keçilerinin her ne sebeple olursa olsun ihracatı ve sınır dışına çıkarılması yasaklanmıştır. Tiftik yetiştirilen vilayetlerin hangisinde olursa olsun sürülerin ıslahı için, iyi tiftik yetiştirilen yerler hariç olmak üzere, yetkili makamlardan izin almak koşuluyla damızlık alınması deniz yoluyla taşınmaması şartıyla hayvan sahiplerine serbest bırakılmıştır. sakat, yedi yaşını doldurmuş, dölden düşmüş, burulmuş ve dişleri dökülmüş tiftik keçilerinin de kasaplığa sevki için başka vilayetlere götürülmesine izin verilmiştir. Bu düzenlemede ayrıca izinsiz tiftik keçilerinin taşınması, yetiştirilmesi hapis cezasına kadar varan uygulamalar kabul edilmiştir.

Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sürecinde toprakları işlenmeyen, nüfusu göçe zorlandığı için hayvancılık da dahil olmak üzere üretim ekonomisini işletemeyen, Osmanlı Devleti ekonomisi iflas noktasına gelmiştir. Balkanlarda yaşanan bu süreç sonrasında Milli Mücadele döneminde Batı Anadolu'nun Yunan işgaline uğraması ile Anadolu'nun da üreten sınıfı olan nüfusunun göçüne sebep olmuş topraklar boş bırakılmıştır. Bu süreçte her ne kadar İstanbul ve Ankara'da iki ayrı yönetim ortaya çıkmış ise de İstanbul ve Ankara Hükümetleri devlet geleneğinin devamlılığı gereği iktisadi önlemler almaya çalışmış yeni düzenlemeler getirmiştir. Ankara'da TBMM Hükümeti'nin kurulmasından hemen sonra ekonomik kalkınmayı sağlamak ve bu konuda düzenlemeler yapmak amacıyla İktisat Vekaleti kurulmuştur. Vekalet, Tekalif-i Milliye gibi ordunun temel ihtiyaçları öncelikli olmak üzere nüfusu üretici hale getirebilmek amacıyla yeni vergi ve tohumluk, çift hayvanı verilmesi, ve bu hayvanların satışının engellenmesi gibi uygulamalara gitmiştir.[17] Savaş şartlarının hakim olması yeni vergilerin ağırlıklı olarak uygulamaya konulmasına sebep olduğundan öncelik Kuvay-ı Milliye ihtiyaçlarının temini amacıyla konulan vergiler olmuştur. Bu anlamda Ağnam vergisi düzenlemeleri hayvancılık üzerindeki en önemli vergi artışına sebep olmuştur. Hem vergi oranlarındaki artış hem de işgal ve savaş ortamında hayvanlarda görülen hastalıklar üretimde düşüşe sebep olmuştur.[18]

Milli Mücadele ve kuruluş dönemi TBMM Hükümetleri sürecinde devletin temel ihtiyaçları için Osmanlı Devletinde uygulanan vergi uygulamaları yeni düzenlemelerle tekrar yürürlüğe konmuştur. Küçükbaş hayvanlardan alınan Ağnam vergisi 1924 yılında Sayım Vergisi adını almış, Tiftik keçisi 20 kuruş, koyun ve kıl keçisi de hayvan başına 23 kuruş olarak belirlenmiştir. Bu oran 1926 yılında Tiftik keçisinde 25 kuruşa, koyun ve kıl keçisinde de

HISTORY STUDIES
1737
Volume 12
Issue 4
August
2020

[13] *Ankara Keçisi, Tiftik ve Sof*, s.72.
[14] Kudret Emiroğlu-Ahmet Yüksel, *Ankara Vilayet Salnamesi (1325) 1907*, Ankara Enstitüsü Vakfı yayını, Ankara 1995; Erman Tamur,*Ankara Keçisi ve Ankara Tiftik Dokumacılığı: Tükenen Bir Zenginliğin ve Çöken bir Sanayinin Tarihsel Öyküsünden Kesitler.* Ankara Ticaret Odası, Ankara 2003, s.186-197.
[15] *Tiftik Yetiştiriciliği ve Türk Tiftiği (İç:Türkiye Ekonomisinde Hayvancılık Ekonomisi Kongresi I).* Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara 1965, s. 121-142; Gürler, "*Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi*", s.40.
[16] BCA:490.10.0/1453.24.1-25
[17] Kemal Yakut-Ömer Boz, *Türkiye Cumhuriyeti İktisat Tarihi*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 3084, Eskişehir, Aralık 20013, s. 20-21; Cem Doğru, "Milli Mücadele Döneminde Ekonomiye Verilen Önem: İktisat Vekâletinin Kurulması (1920-1922", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 9, S: 3, 2007, s. 272-276.
[18] Mehmet Temel, "Atatürk Dönemi Hayvancılık Politikası" *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ILKE)*, S: 24, 2010, s. 203-208; Yakut-Boz, *Türkiye Cumhuriyeti İktisat Tarihi*, s. 20; Sevilay Özer, "*Cumhuriyet Döneminde Hayvanlar Vergisi Kanunu ve Uygulanışı*", s. 703.

hayvan başına 30 kuruşa çıkarılmıştır. 1929 ekonomik buhranının etkisinde kalan devlet bu vergi oranlarında büyük bir artışa giderek oranları Tiftik keçisinde 50 kuruş, koyun ve kıl keçisinde de hayvan başına 60 kuruşa yükseltmiştir. Vergi ödeme şekli ve tarihleri belirlenmiş ve hayvan kaçakçılığının önüne geçebilmek için de cezai şartlar getirilmiştir.[19]

Lozan Konferansı görüşmeleri döneminde 17 Şubat 1923-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nde hayvancılık üzerine önemli kararlar alınmış, modern tekniklerin uygulanması amacıyla çiftçi ve köylülerin eğitilmesine vurgu yapılmış bu anlamda besiciliğin desteklenmesine ve hayvan hırsızlığının önlenmesine dikkat çekilmiştir.[20]Hayvancılığın desteklenmesi ve oranının arttırılması amacıyla ıslah çalışmalarına ağırlık verilmesi, hayvan hastalıklarıyla etkili mücadele edilmesi için aşı geliştirilmesi ve köylünün hastalıklar ve hayvan cinslerinin ıslahı konusunda eğitilmesi, hayvan sayısının çoğaltılması için damızlık hayvanların kesimi ve ihracının yasaklanması, mera ve otlak sayısı ile küçükbaş hayvancılıkta tiftik keçilerinin çoğaltılması, damızlığa elverişli olanların kesiminin yasaklanması ve köylülere hayvancılık yapabilmeleri için taksitli ödeme yoluyla hayvan dağıtımının sağlanması gibi kararlar alınmıştır.[21]İktisat Kongresinden sonra Türkiye'de hayvancılığın geliştirilmesi, üretimin arttırılması kararlaştırılmış ve sanayi kolunda da önemli hammadde kaynağı olan küçükbaş hayvancılığının geliştirilmesi amacıyla bankacılık sektörü üzerinden de destekleme uygulamalarına gidilmiştir. 1925 yılında Aşar vergisinin kaldırılması da bu köylü ve çiftçi üzerindeki vergi yükünü hafifletmek için alınmış bir karar olmuştur. Ancak uzun süren mücadele ve göçün verdiği yorgunluk üzerine canlandırılmaya çalışılan tiftik keçisi, yani küçükbaş hayvancılık, üretimi bütün desteklere rağmen 1929 ekonomik buhranının Avrupa ve Amerika'da sebep olduğu fiyat düşüşünden de olumsuz etkilenmiştir.[22]

İzmir'de düzenlenen İktisat Kongresinde alınan kararlardan bir diğer de köylü ve çiftçinin hayvancılık konusunda eğitilmesi olmuştur. Hükümetler, hayvancılığı teşvik etmek amacıyla, hayvan cinslerinin ıslahı ve sayısının arttırılması, hayvan ürünlerine dayalı endüstrinin geliştirilmesi bağlamında yasal düzenlemelere gitmiştir. Halkevleri de köycülük şubeleri ile köylerde çiftçi ve köylülere hayvancılık üretiminde modern tekniklerin kullanımını öğretmek ve hastalıklara karşı eğitim vermek bağlamında faaliyetler göstermiştir.[23] Eğitim faaliyetlerinin bir diğer ayağı da uzman yetiştirmek olmuş bu amaçla 1932-1933 yıllarında yerli hayvan cinslerinin ıslahı ve üretimi alanında yurtdışından uzman ve akademisyenler getirilmiştir. Bunun yanı sıra Türk uzmanlar da araştırma ve incelemelerde bulunmak için yurtdışına gönderilmiştir.[24] Küçükbaş hayvancılık bağlamında ıslah edilen yerli Karaman koyunlarının sayısının çoğaltılması amacıyla ağıl yapımı planlanmıştır. Ayrıca 1932 yılından itibaren sanayi planları çerçevesinde köylü ve çiftçi üreticinin sanayileşme sürecinde şirketleşmeye

HISTORY STUDIES
1738
Volume 12
Issue 4
August
2020

[19]Fatih Saraçoğlu, "1930-1939 Döneminde Vergi Politikası", *Maliye Dergisi*, S. 157, Temmuz-Aralık 2009, s. 132; Ali Rıza Gönüllü, "Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Hayvanlar Vergisi (1920-1962)", *SÜTAD*, S. 38, 2015, s. 78-79; Sevilay Özer, "Cumhuriyet Döneminde Hayvanlar Vergisi Kanunu ve Uygulanışı" *Sosyal Bilimlerde Yeni Yönelimler V*, Eylül 2018, s. 704, 718; Sevilay Özer, *Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları (1946-1960)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013, s. 84.

[20] A. Gündüz Ökçün, *Türkiye İktisat Kongresi (1923-İzmir)*, Ankara, 1971, s. 399-401; A. Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 21-30.

[21] Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)*, s. 399-401.

[22] Nurettin Aral, "Türkiye'de Tiftik Keçisi ve Bizde Tiftik Meselesi", *Türk Veterinerler Cemiyeti Dergisi*, Yıl 16, C. 16, S. 7, İstanbul, Mayıs 1946, s. 45; Nevin Coşar, "Aşar Vergisinin kaldırılmasının Kısa ve Uzun Dönemli Etkileri", Toplumsal Tarih, S:36, C:6 Aralık 1996, s.7-12.

[23] Mümtaz Ünal, *Köylülere Öğüt: Hayvan Hastalıkları ve Koruma Çareleri*, Samsun Vilayet Matbaası, Samsun 1942, s. 4-6; Kazım Öztürk, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, İstanbul, 1968, s. 175-179.

[24]BCA: 30.18.1.2/72.15.14; BCA: 30.18.1.2/43.16.14; Nurettin Aral, "Cumhuriyet Devrinde Hayvancılık", *Üretim*, Yıl 2, C. 2, S. 17, Ankara, Eylül 1950, s. 4,10.

geçebilmesi amacıyla kooperatifleşmeye gitmesi ve ürün artışının sağlanması için Hayvan ve Tarım Satış Kooperatifleri kurulmuştur.[25]

Küçükbaş hayvancılık, ülke genelinde yaşanan iktisadi yetersizlik ve dış ekonomik krizlerin de etkilerine rağmen 1923 yılından itibaren desteklenmiş, üretim oranları yıldan yıla inişli çıkışlı da olsa artış eğilimi göstermiştir. 1927 yılında vergiye tabi 12.106.000 tiftik ve kıl keçisine ulaşılmışken bu oran 1929 ekonomik buhranında 11.156.000 baş keçiye düşmüş, bu süreçte koyun baş adeti de 13.632.000'den 10.498.000'e düşmüştür.[26] Tiftiğin fiyatı, 1928 yılından 1933 yılına kadar tiftik sanayisinin geçirdiği sıkıntılar ve Avusturya tiftiklerinin Türk tiftikleriyle rekabet etmesi nedeni ile sürekli bir düşüş eğilim içinde olmuştur.[27]Tarıma elverişli olmayan özellikle Orta ve Doğu Anadolu bölgelerinde yapılan küçükbaş hayvancılık, ihracat kalemi olarak da önemli bir üretim unsuru olmuştur. Bu sebeple bölgede, beslenmesinden hastalıklarına ve yetiştirme usulüne kadar geniş bir alanda küçükbaş hayvancılığı destekleme uygulamalarına gidilmiştir.[28]Bunun yanı sıra hem iç piyasada önemli vergi hem de ihracatta önemli bir gelir kalemi olan tiftik üretimi veya küçükbaş hayvancılığın ekonomik krizden etkilenmemesi için Türk parası değerini koruma politikası uygulamasına da gidilmiştir.[29]

1930 yılından sonra tiftikçiliğin daha modern usullerle yapılmasına dair çalışmalara ağırlık verilmiştir. Ancak ekonomik krizin etkileri 1935 yılına kadar sürmüş tiftik keçisi üretimindeki düşüş de bunun göstergesi olmuştur. 1931 yılında 12.231.710 baş vergiye tabi tiftik ve kıl keçisine sahip olan Türkiye'nin 1934 yılında tiftik ve kıl keçisi sayısının 8.988.278 başa düştüğü görülmüştür. Cemiyetin ve hükümetlerin faaliyetleri sonucunda ekonomik krizin etkisinde kalan tiftikçilik 1935 yılında artış eğilimi göstermiş, 1939 yılında vergiye tabi tiftik ve kıl keçisi 12.493.000 başa vergiye tabi olmayan tiftik ve kıl keçisi sayısı ise 16.518.000 başa yükselmiştir.[30]

1940 yılı itibarıyla tiftik ve kıl keçisi üretiminin savaş koşullarına rağmen artış eğilimini sürdürdüğü görülmüştür. 1940-1943 yılları arasında vergiye tabi olan tiftik ve kıl keçisi oranlarındaki düşüş, savaş koşularında uygulanan vergilerden dolayı üretimin azalması veya vergi sayımından kaçırılmış olmasıyla açıklanabilmektedir. Çünkü 1945 yılı sonrasında küçükbaş hayvan adedinin önemli bir artış gösterdiği ve 1950 yılında vergiye tabi 14.180.000 başa ulaşan tiftik ve kıl keçisinin toplamda 18.475.000 başa ulaştığı verilerden ortaya çıkmaktadır.[31]

Cumhuriyet Ekonomisinde Küçükbaş Hayvancılık ve Tiftik

Osmanlı Devleti'nde de olduğu üzere hayvancılık ve küçükbaş hayvancılık en önemli vergi gelir kalemini oluşturduğu gibi ihracatta da önemli mamuller arasındadır. Özellikle tiftik ve sof için Osmanlı Devleti'nde başlatılan fenni usullerle üretim, çiftçilerin eğitimi, keçilerin yırt

[25]BCA: 30.10.0.0/ 71.465.5.
[26]*Hayvanat İstatistiği*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 18, İstanbul Marifet Matbaası, Ankara, 1932, s. 16; *Hayvanlar İstatistiği (1929-1935)*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 90, Mehmet İhsan Matbaası, Ankara 1936, s. 3; *Hayvanlar İstatistiği (1944)*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 223, 1946, s. 2.
[27]Akşam, 26 Aralık 1933, s. 5.
[28] Mümtaz Ünal, *Köylülere Öğüt,* s. 4-6.
[29]Selahattin Batu, *Hayvan Ekonomisi*, Türk İktisat Cemiyeti Konferanslar Serisi: 3, Güneş Matbaası, İstanbul, 1940, s. 5-6; Namık Zeki Ar, "Hayvan Serveti", *Türk Ekonomisi*, Yıl 4, S. 36, Ankara, Haziran 1946, s. 184-186; Cemal Arıtman, "Milli İktisadiyatımızda Hayvancılık ve Türkiye'de Hayvancılığın İnkişaf İmkânları", *Ülkü*, C. 17, S. 95, Ankara, İkinci kanun/Ocak 1941, s. 458; İlhan Tekeli- Selim İlkin, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Özener Matbaacılık, İstanbul 2009, s. 76-84.
[30]*Hayvanlar İstatistiği (1929-1935)*, s. 3; *Hayvanlar ve Hayvan Ürünleri İstatistiği (1945-1950)*, s. 2.
[31]*Hayvanlar ve Hayvan Ürünleri İstatistiği (1945-1950)*, s. 2; *Hayvan Ürünleri İstatistiği (1929-1944)*, s. 1.

HISTORY STUDIES
1739
Volume 12
Issue 4
August
2020

dışına çıkarılmasının yasaklanması ve kurumsallaşma gibi çalışmaların sürdürüldüğü Cumhuriyetin ilk yıllarında da küçükbaş hayvancılık ihracat ve ithalatın önemli kalemini oluşturmuştur.[32]Küçükbaş hayvancılık bağlamında özellikle koyun olmak üzere sığırlar için de İstanbul'da Üsküdar ve Okmeydanı'nda karantina şubeleri oluşturulmuş, Doğu illerinde yetişen küçükbaş hayvanlar İstanbul üzerinden Mısır, Suriye, Yunanistan ve İtalya'ya ihraç edilmiştir.[33]

Cumhuriyetin ilk on yılında küçükbaş hayvan ürünlerinin ihracattaki oranı artmış, sadece 1932 yılında İstanbul ve İzmir limanlarından 85 bin kilo yapağı ihracatı yapılmıştır. Aynı yıl Hayfa, İskenderiye, Beyrut, Pire, Rodos ve Malta'ya küçük ve büyük baş hayvan ihracatı 954.049 adete ulaşmıştır. 1932 yılında ikili ilişkilerdeki yumuşamanın etkisiyle en önemli ihracat yaptığımız ülke Yunanistan olmuştur. Ekonomik ilişkiler bağlamında Yunanistan'dan gelen heyetler ile hayvancılık konusunda görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler sonucunda 1934 yılı itibarıyla Yunanistan'a 16 buçuk milyonluk çoğunluğu hayvan ürünü olmak üzere ihracat yapılmıştır. Diplomatik ilişkilerin sıcak devam ettiği bu süreçte İzmir, Kuşadası, Dikili iskeleleri ile Trakya üzerinden canlı hayvan ihracatı artmış, Yunanistan'a koyun ve keçi ihraç edilmiştir.[34]

1930 yılından itibaren kalkınmada sanayi planlarının uygulanmasıyla hayvan ürünlerinin endüstrileşmedeki önemi de artmıştır. 1932 yılında Türkiye'nin Akdeniz'e çıkış kapısı konumundaki Mersin limanından Çukurova ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden gelen canlı hayvan ve hayvan ürünleri ihracatında küçükbaş hayvan ve ürünleri önemli yer tutmuştur. 1933 yılında Ege ve Avrupa'ya önemli bir ihraç limanı olan İzmir'den 10.416 koyun, 45.294 kuzu, 861 keçi, 113 oğlak, 15.608 kuzu derisi, 29.766 koyun derisi, 103.754 oğlak derisi, 4.387 kilo tiftik, 648 kilo koyun bağırsağı, 31.927 kilo kıl ve 134 yapağı ihraç edilmiştir.[35]Bu bağlamda deri, tiftik ipi ve sof gibi dokuma, giyim, kuşam ve makineleşmede kullanılan hayvan ürünleri ihracatta önemli bir yere sahip olmuş ve bu ürünler yoğunlukla Amerika, Fransa, İspanya, Almanya ve Sovyet Rusya'ya gönderilmiştir. Avrupa'da en çok tiftik ihracatı yapılan ülke ise 1934 yılı itibarıyla Almanya olmuştur.[36]

İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği koşularda Türkiye savaşın her iki tarafı ile ekonomik ilişiler kurmuş, krom gibi yeraltı madeninin yanı sıra hayvan ve hayvan ürünleri önemli ihraç kalemi olmaya devam etmiştir. Özellikle otomobil endüstrisi başta olmak üzere, giyim kuşam ve ev dekorasyonunda tiftik kumaşı, tiftik ipi ve tiftikten mamul ürünlerin kullanımı talep artışına sebep olmuştur. Dünyada önemli tiftik üreticisi olma konumunu koruyan Türkiye'de saf tiftik ve sofun yanı sıra yünlü mamullere tiftik karıştırılarak pahalı olan tiftiğin piyasada satışı sağlanmıştır. Bu bağlamda savaş döneminde Türkiye'yi savaşın diğer tarafına kaptırmak istemeyen ülkelerin yaklaşımının da etkisiyle savaşın başladığı yıllarda tiftik satışı artmış, 1939 yılında İngiltere'ye 2000 ve Romanya da 1600 ton tiftik ihraç edilmiştir. 1941-1943 yılları

HISTORY STUDIES
1740
Volume 12
Issue 4
August
2020

[32] Hüsamettin, "Mersin İskelesinin 1932 Senesi Hayvan ve Hayvani Maddeler İthalat ve İhracatı", *Türkiye Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S. 1-4, Ankara, 1 Temmuz 1934, s. 50.
[33]Cumhuriyet, 7 Nisan 1930, s. 4.
[34]Cumhuriyet, 9 Ocak 1932, s. 1; Cumhuriyet, 20 Haziran 1932, s. 3; Cumhuriyet, 2 Aralık 1934, s. 4; Cumhuriyet, 24 Kasım 1939, s. 3; Hüsamettin, "Mersin İskelesinin 1932 Senesi Hayvan ve Hayvani Maddeler İthalat ve İhracatı", *Türkiye Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S. 1-4, Ankara, 1 Temmuz 1934, s. 48-50.
[35]Akşam, 25 Ocak 1933, s.5; Hüsamettin, "Mersin İskelesinin 1932 Senesi Hayvan ve Hayvani Maddeler İthalat ve İhracatı", s. 47-48.
[36]Vatan, 17 Mayıs 1944

arasında sadece İngiltere'ye tekrar 8700 ton tiftik, 1943 yılında ise önceki yıllarda en önemli alıcı olan Almanya'ya sadece 2000 ton tiftik ihraç edilmiştir.[37]

1945 yılından sonra tiftiğin önemli bir ihraç maddesi olması sebebiyle iç piyasada tiftik kullanılmayarak ihracata yönelik üretim planlanmıştır. Türkiye Tiftik Derneği'nin girişimiyle yapılan toplantıda "Türk Tiftik Enstitüleri Kombinası ve Tiftik Ticareti Anonim Şirketi" kurulmuştur.[38] Tiftik yetiştirme üzerine yapılan faaliyetler sonucunda Orta Anadolu'da Ankara, Eskişehir, Konya, Kırşehir, Yozgat ve Sivas, Karadeniz'de Çorum, Zonguldak, Sinop, Kastamonu, İç Ege'de Kütahya, Afyon, Güney ve Güneydoğu'da Niğde, Siirt, Mardin'de kalitesi değişmek üzere tiftik üretimi sağlanmıştır. Güneydoğu üretimi tiftikler iç piyasada tüketilirken Ankara, Afyon ve Kütahya üretimi tiftikler de dış piyasada olmak üzere önemli ekonomik değer olmuştur.[39]

Türkiye Tiftik Cemiyetinin Kuruluşu ve Nizamnameleri

24 Şubat 1930 tarihinde tiftik sanayisi ve ticaretinin gelişmesini sağlamak amacıyla kuruluş nizamnamesi hazırlayan cemiyet 7 Kasım 1931 tarihinde Dahiliye Vekaletine nizamnamesini teslim etmiştir.[40]Cemiyetin kuruluşundan sonra çalışmalara başlayan Türkiye Tiftik Cemiyeti Başkanı ve Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey cemiyetin kuruluş amacı ve faaliyetlerini *"-Türkiye dâhilinde tiftik keçilerinin ıslah ve teksiri ve tiftik alım ve satımı ile tiftiğin dünya piyasalarına sevki, dâhilinde nesiç, imal ve istihlaki, damızlık tekeler yetiştirecek sürü sahiplerine tevzi ve memleketin bu hususdaki sair ihtiyaçlarının temini maksadıyla teşekkül eden (Türkiye Tiftik Cemiyeti) vazifesine başlamıştır. Cemiyetin faaliyette bulunduğu mıntıka tiftik keçisi yetiştirmekle ve tiftiğin ticaret ile iştigal edenler cemiyetin asli azasıdırlar…"* sözleriyle vurgulamıştır.[41]Türkiye Tiftik Cemiyeti esas nizamnamesi ve talimatnamesinde kuruluş gerekçesi birinci maddede "*İktisat Vekaletinin murakabesi altında tiftik keçilerinin ıslah ve teksiri, tiftik alımı ve satımıyla tiftiğin dünya piyasalarına sevkini dahilde imal ve istihlakini temin maksadıyla*"[42]şeklinde belirtilmiş. Cemiyet, merkezi Ankara'da şubeleri de tiftik yetiştirilen vilayetlerde olmak üzere kurulmuştur. Cemiyetin faaliyet amacı ise aynı nizamnamenin üçüncü maddesinde "*tiftiğin nefaset derecesini ve tiftik keçilerinin ıslah ve teksiri ve hastalıktan vikayesi ve tiftiğin işlenmesi standart edilmesi, alım ve satım işlerinin tanzimi*" şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca bu faaliyetlerin yürütülebilmesi için tiftik üreticilerinin cemiyete üye olması gerektiği vurgulanmıştır.Cemiyetin faaliyet gösterdiği yerlerdeki tiftik yetiştiriciliği ile uğraşan herkes asli, tiftik yetiştiriciliğine merak edenler de muavin üye kabul edilmiştir. Cemiyetin görevleri de bir talimatname ile belirlenmiştir. Buna göre[43], Tiftik keçilerinin ıslah ve teksiri (çoğaltma), tiftiğin dışarıdan nesç (dokunma) imali ile tiftik ticaretinin düzenlenmesi, memleket tiftiklerinin rekabet ortamında başarılı olabilmesi, en iyi ırkın tespit edilerek çoğaltılmasının sağlanması ve dışarı ihracı cemiyetin asli görevleri olarak kabul edilmiştir. Talimatnameden anlaşılacağı üzere cemiyet, tiftik üreticilerini bir kurumsal kimlik altında toplayarak tiftik üretiminin modern usullerle yapılması, keçilerin hastalıklardan korunması, üreticilerin eğitilmesi ve ürünün ihracatı konularında denetleyici ve yol gösterici olmuştur. 18 Kasım 1930 tarihli toplantısında kurucu üyelerden İsmail Kemal Bey'in, cemiyetin faaliyet alanına koyunların da alınmasına dair teklifi kabul edilmemiş, cemiyet tiftik üzerine faaliyetlerine devam etmiştir.[44] Türkiye Tiftik Cemiyeti'nin kuruluşu

HISTORY STUDIES
1741
Volume 12
Issue 4
August
2020

[37]BCA: 490.1.0.0/598.68.9/; 9Sevim San, "Tiftik Hakkında Birkaç Söz", *Türk Veterinerler Cemiyeti Dergisi*, Yıl 16, C. 16, S.11,İstanbul, Aralık 1946, s. 30-31; Aral, "Türkiye'de Tiftik Keçisi ve Bizde Tiftik Meselesi", s. 42-43.
[38]Vatan, 17 Mayıs 1944, s. 3; Vatan, 23 Haziran 1945, s. 2.
[39] Arıtman, "Milli İktisadiyatımızda Hayvancılık ve Türkiye'de Hayvancılığın İnkişaf İmkânları" *Ülkü*, C. 17, S. 95, Ankara, Ocak, 1941, s. 455; Aral, "*Türkiye'de Tiftik Keçisi ve Bizde Tiftik Meselesi*", s. 38-50.
[40]BCA: 30.10.0.0./80.527.3-99
[41]*Hâkimiyet-i Milliye*, 27 Ocak 1931, s. 4.
[42]BCA: 490.1.0.0./598.68.9-17; *Türkiye Tiftik Cemiyeti Esas Nizamnamesi ve Talimatnamesi*, Ankara 1930, s.1.
[43]BCA: 490.1.0.0./598.68.9-35
[44]BCA: 30.10.0.0./80.527.3-20

Cumhuriyet döneminde hayvancılık üzerine faaliyet gösteren diğer cemiyetler tarafından da olumlu karşılanmış ve desteklenmiştir. Türkiye Baytarlar Cemiyeti'nin yayın organı olan *Mecmua*'daki 1931 yılında yayımlanan bir makalede İsmail Hakkı, *"Türkiye Tiftik Cemiyetini biz kardeş bir cemiyet telakki ediyoruz. O, kendisini gayesine ulaştıracak olan her türlü mesaisinde aynı safta muzahir ve muavin olarak Türk Baytarlar Cemiyetini ve bütün baytarları bulacağı şüphesizdir."*[45]ifadesiyle cemiyete destek vermiştir.

Cemiyet, kuruluş amaçlarından birisi olan üreticiyi eğitmek konusunda "Tiftik Kitabı" hazırlanmasını önemli görmüştür. Kitabın hazırlanış sebebini ise "*erkek ve dişi damızlıklarını ihtimamlı ve mütemadi bir ıstıfa ile tiftik ırkını sabit standarda göre yetiştirmek tiftiğin verim kabiliyetini inkişaf ve tezyit (sayısını arttırma) ettirmek ve üreticilere en iyi damızlık yetiştirmeyi öğretmek*"[46] olarak açıklamıştır. Bu amaca ulaşmak ve rekabet ortamı yaratarak üreticiyi teşvik edebilmek için sergi ve yarışmalar düzenlemek cemiyetin faaliyetleri arasında olmuştur. Cemiyetin 1930-1931 yılına ait gelir kalemine göre cemiyetin İktisat Vekaletinden 3.500, İş Bankası'ndan 250, Ziraat Bankası'ndan 200, Sanayi ve Maadin Bankası'ndan 50 lira gelirinin olduğu görülmektedir.[47]

1939 yılında ana nizamnamesini düzenleyen cemiyet kuruluş amacını "*bakımsızlık ve bilgisizlik yüzünden ırkı bozulmuş ve nesli tereddi etmiş olan memleket tiftik keçilerini yeni baştan ıslaha ve bundan başka tiftiğin dahilde sarf ve sanayinin tesis ve harici piyasada revacini teşvik ve temine çalışmak ve yetiştiricileri irşad ve onların bilgilerini arttırmak*"[48] hedefiyle genişleten maddesinde açıkça ifade etmiştir. 1939 yılı ana nizamnamesine göre cemiyetin kurucu üyeleri; Afyon mebusu Ali Çetinkaya, İzmir Mebusu Rahmi Köken, Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı İçöz, Eskişehir Mebusu Emin Sazak, Ankara Mebusu Şakir Kınacı, Eski Ankara Mebusu İhsan Pehlivanlı, Bolu Mebusu Şükrü Gülez, Çorum Mebusu İsmail Kemal Alpsar, Sivas Mebusu Ziya Başaran ve Amasya Mebusu Nafiz Aktın'dan oluşan Mebuslar; devlet bürokrasisinden İktisat Vekaleti Müsteşarı İhsan Aydın Akıncı, Ziraat Vekaleti Baytar Umum Müdürü Ali Rıza Eren, Ticaret Umum Müdür Nafiz Kösten, Baytra Şube Müdürü Nurettin Aral ile Yüksek Ziraat Enstitüsünden Profesör Süreyya Göksel ve Ankara, Beypazarı ve Ayaş'lı tiftik tüccarlarından oluşmuştur.[49]

Türkiye Tiftik Cemiyeti, kuruluş yılı itibarıyla merkezi Ankara'da olmak üzere yine Ankara'nın tiftik üretiminde öne çıkan ilçeleri olan Bala, Nallıhan, Çukurabad, Koçhisar, Kızılcahamam ile Yozgat vilayetinde şube açabilmiştir.[50]Süleyman Sırrı Bey, cemiyetin bir an önce şubeler açarak üreticiye ulaşmasını sağlamak amacıyla TBMM'de verdiği bir beyanatta cemiyetin CHP'ye bağlı bir kuruluş olduğunu vurgulamış bu sebeple parti müfettişleri ve idare heyetlerinin, tiftik üreticiliğinin yapıldığı vilayetlerde ilgi ve desteklerini talep etmiştir.[51]Süleyman Sırrı Bey'in girişimleri sonucunda 1939 yılı itibariyle Kastamonu Konya, Eskişehir, Afyonkarahisar, Çankırı, Çorum, Yozgat, Bolu, Kütahya, Kırşehir, Aksaray, Mardin, Sinop, Niğde, Zonguldak, Sivas ve Bilecik'te cemiyetin şubeleri açılmıştır.[52] Şubelerin yanı sıra Ankara'da Lalahan istasyonu civarında çiftlik ve numune ağılları, Yozgat Şefaatli'de ot hangarı ve 140 hektarlık çayırlığa da sahip olan cemiyetin 19 Mart 1931 tarihinde yararlı cemiyetler sınıfına girmek için yaptığı başvuru, "gerekli şartları henüz tamamlamadığı" gerekçesiyle kabul

HISTORY STUDIES
1742
Volume 12
Issue 4
August
2020

[45] İsmail Hakkı, "Tiftik Keçisi, Türkiye Tiftik Cemiyeti", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:4, 1931, s. 27-32; Ayşe Menteş Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", *Lalahan Hayvan Araştırmaları Dergisi*, C:46, S:2, 2006, s.43.
[46]BCA: 490.1.0.0./598.68.9-36
[47]BCA: 30.10.0.0./80.527.3-18
[48]BCA: 30.10.0.0./80.527.3-1/9
[49]BCA: 490.1.0.0./598.68.9-45
[50]BCA: 30.10.0.0./80.527.3-1
[51]BCA: 490.1.0.0./598.68.9/14
[52]BCA: 30.10.0.0./80.527.3-16

edilmemiştir.[53] 1939 yılında Süleyman Sırrı Bey, Dahiliye Vekaletine gönderdiği yazısında; cemiyetin kuruluşundan itibaren yaklaşık on yılı bulan sürecinde icraatlarıyla ülkenin gelişmesinde faydalı faaliyetlerde bulunduğunu, tiftikçiliğin dokuma sanayisindeki önemine vurgu yaparak bu alandaki çalışmalarının devam etmekte olduğunu ifade etmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in cemiyetin faydalı cemiyetler kapsamına alınmasına dair başvurusunu yenilemesi üzerine Vekaletin düzenlediği encümen toplantısında Türkiye Tiftik Cemiyeti Başkan Vekili İsmail Kemal Alpsar sözlü olarak[54], Orta Anadolu'nun geçiminin tarımdan ziyade koyun ve tiftik yetiştirmeye uygun olduğuna, bu üretimin bölgede altı milyon liralık bir gelir getirisinin önemine ve bölgenin refahına katkısına dikkat çekmiştir. Ayrıca yüz yıl öncesinde sadece Anadolu'da üretilen tiftiğin artık Güney Afrika, Amerika ve Avrupa'da üretilmeye başlandığını cemiyetin bu rekabet ortamında Tiftikçiliğin eski konumuna tekrar ulaşması için faaliyet gösterdiğini belirtmiştir. Cemiyetin, İktisat Vekaleti tarafından 7 Temmuz 1931 tarihinde başvurusu uygun bulunmuş ise de zorunlu şartların eksikliği gerekçesiyle talebi kabul edilmemiştir.[55] 1939 yılında yeniden yapılan bu talebi Vekalet encümeninde yapılan görüşmeler sonucunda "*kendisine hedef ittihaz ettiği faaliyet sahasında takdire şayan hizmetler ifasına ve tiftikçiliğin ıslahı ile dünya piyasasının beklediği nefaset ve incelikte tiftik istihsaline çalıştığı ve günden güne iktisadi sahada mühim hizmetler ifasına muvaffak olduğu anlaşılan*" şeklinde tanımlanarak İsmet İnönü tarafından 29 Temmuz 1939 tarihinde kabul edilmiş ve Türkiye Tiftik Cemiyeti, yararlı cemiyetler sınıfına alınmıştır.[56]

HISTORY STUDIES
1743
Volume 12
Issue 4
August
2020

Yararlı cemiyetler statüsüne geçen Türkiye Tiftik Cemiyeti'nin 1939 yılında düzenlenen toplantıda sahip olduğu gayrı menkulleri; 18.500 lira değerinde genel merkez binası ve arsası, 10 bin lira değerinde Lalahan İstasyonu civarında bir çiftlik, 63 bin lira değerinde baytar dairesi ile üç adet ağıl, 29 bin lira değerinde hayvanların barınması, sulanmasına dair aletler, 10 bin lira değerinde meyvelik ve bağ, 17 bin lira değerinde Şefaatli İstasyonunda ot deposu ve 140 hektarlık çayırlık, 100 lira değerinde Çubuk kazasında arsa ve 12 bin lira değerinde tiftik keçisi sürüsü olarak beyan edilmiştir.[57]

Cemiyetin faaliyetleri

Süleyman Sırrı Bey, cemiyetin kurucu başkanı olmasıyla birlikte gazeteler yoluyla tanıtım yapmak ve meclis faaliyetleri yoluyla da cemiyetin mal varlığını güçlendirerek numune ağıllar kurmak ve tiftik üretimin çoğaltmak hedefinde çaba göstermiştir. Kuruluş sürecini tamamlayarak faaliyetlerine başlayan Cemiyetin çalışmalarını tanıtabilmek amacıyla Türkiye Tiftik Cemiyeti Başkanı olarak Hâkimiyet-i Milliye Gazetesine bir mektup göndermiş cemiyetin kuruluşu amacı ve faaliyetlerini açıklamıştır. Bu mektupta cemiyetin amacını, özellikle Orta Anadolu'nun geçim kaynağı, Türkiye'nin de ihracatta ve vergide önemli gelir kalemi olan tiftikçiliğin geliştirilmesi, dünya piyasasında rekabet edebilir hale gelmesi sözleriyle ifade etmiştir.[58] Süleyman Sırrı Bey'in mektubunun yanı sıra cemiyetin faaliyetleri de basında yer bulmuştur. Mehmet Asım *Vakit* gazetesindeki köşe yazısında, 1929 ekonomik buhranının etkilerinin geçmeye başladığı süreçte tiftik ihracatının önemli ülkelerinden olan İngiltere'nin Güney Afrika kap'tan ihtiyacını karşılamasından dolayı tiftik ücretlerinin aşırı düştüğünü ve alınan vergi oranının da tiftikçiliği yok olma derecesine getirdiğini vurgulamıştır. Tiftik üretimini tekrar canlandırabilmek için sof ve tiftiğin yurt içinde kullanılmasının yollarının aranması gerektiğini vurgulayan Asım, cemiyetin çözüm önerilerinden hareketle,

[53]Türkiye Tiftik Cemiyeti Haberleri. *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:6, 1931, s.15-16.
[54]BCA: 30.10.0.0./80.527.3/74
[55]BCA: 30.10.0.0./80.527.3/3,6, 26
[56]BCA: 30.18.1.2./88.73.3
[57]BCA: 30.10.0.0./80.527.3-13
[58]Hâkimiyet-i Milliye, 27 Ocak 1931, s. 4.

çoğunluğu Milli Savunma Nezaretine bağlı olan mensucat fabrikalarının kullandığı malzemelere tiftik karıştırılarak üretim fazlası olan veya ihracat yapılamayan tiftiğin iç piyasada tüketilmesine dikkat çekmiştir.[59]

Cemiyetin faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için gerekli olan maddi kaynaklardan birisi de kurumların bütçelerinden ayrılan tahsisatlar olmuştur. Bu bağlamda Seyr-i Sefain İdaresinin 1931 yılı bütçesine konulan hayvan ıslahı cemiyetlerine yardım bağlamında belirlenen tahsisattan Tiftik Cemiyeti'ne ayrılan 5.000 liradan artan 3.500 liranın yine aynı tahsisat gereği cemiyete verilmesi 25 Mayıs 1932 tarihinde onaylanmıştır.[60] Cemiyet aynı yıl tiftik mamulü olan sof üretimini tekrar arttırmak ve canlandırmak amacıyla Ankara'da Türkiye Tiftik Cemiyeti Sof Dokuma Evi'ni kurmuş, Lalahan İstasyonu civarında odabaşı çiftliği olarak bilinen araziyi almış ve sağladığı el tezgâhlarında dokuma faaliyetini başlatmıştır.[61] 13 Ocak 1932 tarihinde Ankara'da üretilen sof imalatının geliştirilmesi için boyahane inşa edilmek üzere Bent deresinde eski bent ile Keçecizade Mehmet Bey'in mobilya fabrikası arasındaki hazineye ait yaklaşık 300 metrekarelik arsa da cemiyete verilmiştir.[62] İki yıl sonra bu arazinin 690 metrekare olduğu anlaşıldığından cemiyete verilen söz konusu arazinin 690 metrekareye çıkarılması 27 Şubat 1934 tarihinde kabul edilmiştir.[63] 1933 yılında da Ankara Balıkpazarı mevkiinde bulunan vakfa ait bir arsanın cemiyete 5 yıllığına kiralanması talep edilmiştir.[64]

Cemiyetin 1931 kongresinde tiftiğin değerlendirilmesi amacıyla yurtdışına uzmanların gönderilmesi tiftik ipliği ve kumaş fabrikalarının kurulması talep edilmiştir.Bu talep daha sonraki kongrelerde tekraren dile getirildiği gibi 1946 yılında cemiyetin yine Sümerbank aracılığıyla aynı öneriyi yinelediği görülmüştür.[65]Cemiyetin dokuma tezgahlarında en önemli ihtiyaçlarında birisi uzman işçi ve usta ihtiyacı olmuştur. Bu bağlamda 15 Eylül 1924 tarihinden bu yana Yozgat'ta ikamet etmekte olan Alman asıllı Karl Bobb'un Ankara'ya gelerek cemiyetin sof fabrikasında çalışması talep edilmiştir. Cemiyet tarafından hükümete gönderilen yazıyla Yozgat'ta uzun süredir yaşayan Almanların arasında sanayi kollarıyla ilgili uzmanlığı olan, dokumacılık ile uğraşan sanatkar ve mühendislerin uzmanlıklarından faydalanılarak bir süredir işçi ve uzman eleman bulunamadığı için çalıştırılmayan cemiyete ait sof imalathanelerinde çalıştırılma izni verilmesi talep edilmiştir. Süleyman Sırrı Bey'in, bu konuda görüştüğü Karl Bobb'un ürettiği çeşitli desenlerde kumaşları görmesinin ardından bu tarzda ve kalitede kumaş üretiminin sağlanabilmesi için Bobb'un Ankara'ya cemiyet fabrikalarında çalışmasına izin verilmesi istenmiştir.[66] Süleyman Sırrı Bey, aynı yıl mecliste tiftik keçilerinden alınan sayım vergisinin koyunlarla beraber yetiştirildiği için aynı olduğunu bunun da tiftik üretim maliyetini arttırdığını ve yetiştiricileri zorladığını belirterek tiftik keçilerinden alınan sayım vergisinde indirime gidilmesini de talep etmiştir.[67]

Hayvancılığın ekonomiye katkıları göz önüne alındığında 1930'lu yıllarda hayvan hırsızlığı önemli bir sorun olmuştur. Bir bölge ile sınırlı kalmayıp ülke genelinde devam eden hırsızlık nedeni ile 1933 yılında bu konu Mecliste görüşülmüş ve belgesiz hayvan satımının olmaması

HISTORY STUDIES
1744
Volume 12
Issue 4
August
2020

[59]Vakit, 3 Nisan 1932
[60]BCA: 30.18.1.2/29.43.5
[61]*Ankara Keçisi, Tiftik ve Sof*, s.12; "Tiftik Cemiyeti Merkez İdare Heyeti Raporu ve Bütçenin Esbabı Mucibesi", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S: 8, 1932, s.30-37.
[62]BCA: 30.18.1.2/25.4.9
[63]BCA: 30.18.1.2/42.10.18
[64]BCA: 30.18.1.2/37.49.10
[65]BCA: 30.10.0.0/171.189.25; "Türkiye Tiftik Cemiyeti Haberleri:Kongre Zabıtları". *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*,S.5, 1931, s. 42-53.
[66]BCA: 30.10.0.0./206.408.15
[67]BCA: 30.10.0.0./4.19.13

ve bunun dışındaki tüm satışların hırsızlık olarak kabul edilmesi gerektiği Süleyman Sırrı Bey tarafından dile getirilmiştir. Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya ise ülkenin çok geniş topraklara ve hayvan çeşidine sahip olduğuna, hayvan hırsızlığının Meşrutiyetten beri ülke için sorun teşkil ettiğine, Karadeniz ve Akdeniz Bölgesi'nde hayvanların dışarılarda çok kaldığına ve ahırlara girmediğine dikkat çekmiş idari âmirlerin güvenliğinin daha çok sıkılaştırması gerektiğine değinmiştir. Ayrıca 1329 (1913) tarihli Kanunda 1933 yılında değişikliğe gidilmiş ve çalınan hayvanın izinin bir köy, bir mahalle ya da bir ev olduğu anlaşılırsa ve burada yaşayanların bu çalıntıyı ispat edememeleri durumunda çalınan hayvanın bedelini para toplayarak ödemelerine karar verilmiştir..[68] 1933 yılı itibarıyla Dâhiliye Vekili tarafından Hayvan Hırsızlığının Önüne Geçilmesi Konusundaki Kanunun (1329 Tarihli) 17'nci maddesinde de düzenleme yapılmış ve hayvan çalanların ya da buna yataklık edenlerin 6 ay süre ile vilayetleri dışına çıkmaları yasaklanmıştır.[69]

1934 senesinde faaliyetlerine devam eden cemiyet, tiftiğin ülke genelinde yayılması ve üretilmesi ile piyasada düşük olan değeri için çalışmalar yapmış, dokuma tezgâhları sayesinde tiftik değerlenmeye başlamıştır. Tezgâhlarda yapılan üretimin talebe yetişmemesi üzerine dokuma fabrikası açılmasına karar verilmiş ve bu konu da İngiliz ipek fabrikaları ile irtibata geçilmiştir. Cemiyet, tezgahlarda üretim yapan çiftçi ve köylünün rekabet şartlarına uyum sağlaması için bir de kooperatif kurmaya karar vermiştir.[70] Ayrıca Cemiyet, köylülerin tezgahlarında ürettiği ürünlerin satışını sağlayabilmek amacıyla din adamlarının kıyafetlerinin ithal kumaş yerine softan dikilmesi cemiyet tarafından bir rapor ile önerilmiştir.[71] Aynı yıl cemiyetin Ankara Lalahan'da modern usullerle oluşturduğu tiftik ağılı sayesinde damızlık sayısı arttırılmıştır. Süleyman Sırrı Bey, Yozgat'a giderek yeni damızlık toplamış buradaki çiftlikleri incelemiştir. Tiftik Cemiyetinin kendi imalathanelerinde ürettiği ham ipekten yapılan astarlı kumaşların daha güzel olduğu görülmüş, ürünlerin ülke içine ve ülke dışına satışının yapılması da planlanmıştır. Ayrıca endüstri hammaddesi ve ticarette önemli bir yeri olan tiftik üretimi için Çiftçiler Harası'ndaki ağıllarda çalışmalar yapılmıştır.[72] Süleyman Sırrı Bey, Başbakan İsmet İnönü'ye sunduğu raporda cemiyetin partiye olan bağlılığını belirttikten sonra vergilerdeki ve tuz gibi masraflardaki artışın tiftik üreticisindeki etkisine dikkat çekmiştir. Bu girişimlerinin yanı sıra gazetelere gönderdiği mektuplarda ve mülakatlarda cemiyetin amacını ve faaliyetlerini anlatmaya ve destek bulmaya çalışmıştır. 1935 yılında Muzaffer Berkman ile yaptığı mülakatta tiftiğe dayalı dokuma sanayisinin geliştirilmesine dikkat çekmiştir.[73]

21 Nisan 1935 tarihli kongrede cemiyetin merkez çiftlikte bakımlı ve yüksek kalitede tüylere sahip 875 başa ulaşan tiftik keçilerinin banyolanması için havuzun inşa edildiği bildirilmiştir.[74] Damızlık tiftik sürüleri yetiştirmeye ve numune ağıllar kurmaya elverişli bulunan Yozgat merkeze bağlı Kızıl koca nahiyesi Kızılyar mevkisinde hazineye ait olan 150 dönüm arazinin mahalli yönetimin belirleyeceği bir bedel ve yapılacak ağılların Numune Ağılı olduğunun Ziraat Vekaleti tarafından onaylanması şartıyla Tiftik Cemiyeti'ne satılması 19

HISTORY STUDIES
1745
Volume 12
Issue 4
August
2020

[68]TBMM ZC, D. 4, C. 19, İ. 3, Birleşim: 12, (11.12.1933), s. 52-53.
[69]Cumhuriyet, 8 Aralık 1933, s. 3.
[70]Hâkimiyet-i Milliye, 5 Ocak 1934, s. 4; "Türkiye Tiftik Cemiyeti 1934 Senesi Kongresi". *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:1-4, 1934, s. 84-104.
[71]"Tiftik Meselesi", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:9, 1932, 46-49; Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", s.42.
[72]Hâkimiyet-i Milliye, 18 Nisan 1934, s. 5.
[73]M. Bekman, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Kurulusuna ve Bugünkü Haline Dair Malumat", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S.3, 1935, 336-346; "Tiftik Keçilerinin ıslah ve teksiri hakkında" *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:5, 1934, s.225-227; Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", s.40.
[74] "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Kongre Zabıtları",*Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:5, 1935, s. 707-731; Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", s.43.

Aralık 1935 tarihinde kabul edilmiştir.[75] Türkiye Tiftik Cemiyeti 3 Nisan 1935 tarihinde tiftik keçisi sürüsü üzerine yapılan vergi düzenlemeleri hakkında hükümete bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda;[76] Maliye Vekaleti'nin belirlediği 500 keçiden oluşan sürülerin maliyet hesabı yapılmış, bu hesaba göre; bir sürünün, arpa, ot, tuz, iaşe - ulaşım, köpeği ile birlikte çoban, mera kirası ve ağıl tamiri masrafı olmak üzere 2370 lira masrafın keçi baş birim olarak 4 lira 74 kuruşa ulaştığı bir keçinin gelirinin ise 2 lira 10 kuruş olduğu üreticinin keçi başına 2 lira 64 kuruş borçlandığı vurgulanmıştır. Ayrıca bir yaşını doldurmayan oğlakların mal memurları tarafından vergiye tabi tutulması da şikayetlerden birisi olmuştur. Maliye Vekaleti, Süleyman Sırrı Bey'in bu şikayetlere dayanarak hazırladığı teklif üzerine tiftik üretimi yapılan kazalardan alınan verilerin incelendiği, buna dayanarak tiftik keçisi başına alınan vergilerin azaltılmasının vergi gelirinde önemli bir düşüşe sebep olacağı ve bu yüzden yaşını doldurmamış oğlaklardan da vergi alınması sonucuna varılacağını belirtmiştir. Bu durumun tiftik üretiminin de azalmasına neden olacağı vurgulanarak teklif kabul edilmemiştir. Aynı yıl yapılan kongrede, cemiyetin tiftik keçisi üretiminin arttığı ve tiftik ipliği fabrikasının kuruluşunun önemi vurgulanmıştır.[77]

Cemiyetin kuruluş nizamnamesinde belirttiği tiftik üreticilerinin eğitimi ve fenni usullerle tiftik üretiminin ağıllarda yapılması amacı, 25 Ağustos 1935 yılında Tarım Bakanlığından bir heyet tarafından incelenmiş, inceleme sonrası hazırlanan raporda, heyetin numune ağılındaki uygulamadan ve yetiştirilen örnek sürüden ziyadesiyle etkilendiği, yetiştiricilerin az masrafla bu numune çiftlikte uygulanan fenni usullerle tiftik verimini arttırabileceği bildirilmiştir. Ayrıca raporda cemiyetin eğitim politikası dahilinde çiftlikte "çoban mektebi" kurulmasının planlandığı da belirtilmiştir.[78]

1936 yılında cemiyetin numune ağılında yetiştirilen damızlık tiftik keçilerinin üreticilere dağıtımı için bir talimatname hazırlanmıştır. Aynı yıl 3 Nisan 1936 tarihinde Başbakan İsmet İnönü ve eşi Mevhibe İnönü Lalahan'daki numune çiftliğini ziyaret etmiş ve başarılı faaliyetlerinden dolayı Süleyman Sırrı ve Baytar Zeki Beyi kutladığını hatıra defterinde belirtmiştir.[79]1937 yılındaki kongrede cemiyet sadece tiftik üzerine çalışmalar yapmak konusunda karar almış tiftik üreticilerinin damızlık alımı, ıslahı ve tiftik keçisi sayısının kontrolü gibi konuyla ilgili her faaliyet ve kararda etkili olduğu görülmüştür. Cemiyetin bundan sonra tiftik sanayisinin gelişimi bağlamında iplik ve kumaş fabrikası kurulması ve tiftik keçileri vergileri konusuna yoğunlaştığı görülmüştür.[80]

21 Mart 1938 tarihinde kırtasiye depolarından hususi idare, belediye ve hayır cemiyetleri ve milli bankalara satılmakta olan kırtasiye ve tabiye levazımından Türkiye Tiftik Cemiyeti'ne

HISTORY STUDIES
1746
Volume 12
Issue 4
August
2020

[75]BCA: 30.18.1.2/60.96.9
[76]BCA: 30.10.0.0./136.974.18
[77]"Tiftik Cemiyetinin 30 Nisan 933 Tarihli Kongresi Zabıtnamesidir", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:13, 1933, s.50-57; "Tiftik İpliği Fabrikası İçin Tiftik Cemiyeti Tarafından Baş Vekalete Yazılan Yazı ve Alınan Karşılık",*Türk Baytarlar Birliği Dergisi*, S:1, (1936), s. 142-144; Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", s.42.
[78] "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Kurduğu Örnek Ağılında Toplu Bir Gezinti Münasebetiyle",*Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:4, 1935, s.704-706; Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", s.43.
[79] "Türkiye Tiftik Cemiyeti Çalışmaları", *Türk Baytarlar Birliği Dergisi*, S:1, *1936*, 754-755; Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", s.43.
[80]"Türkiye Tiftik Cemiyetinin Senelik Kongre Zabıtları", *Türk Baytarlar Birliği Dergisi*, S:.5-6, *1937*, s.285-309; "Türkiye Tiftik Cemiyeti Kongresi", *Türk Baytarlar Birliği Dergisi*, S:3-4, 1937, s.166-205; Süleyman Sırrı İçöz, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Gayesi ve Tarihi Teşekkülünden Cumhuriyetin On Besinci Yıl Dönümüne Kadar Sarf Ettiği Mesai",*Türk Veterinerler Birliği Dergisi*, S:5-6, 1938, s.347-353; Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", s.43.

satış yapılmasına izni verilmiştir.[81] 20 Nisan 1940 tarihinde Cemiyetin Lalahan'daki çiftlik ve ağıllarında yetiştirilmekte olan numune tiftik sürülerinin sayısının artması sonucunda meraların yetmemesi üzerine damızlık erkek keçi yetiştirmek üzere Yozgat merkezde hazine arazisi olan Beyazıtoğlu Çiftliğinin Türkiye Tiftik Cemiyeti'ne satışı talep edilmiş, bu talep çiftlikte sadece numune ağıl yapılması ve bu ağılların Ziraat Vekaleti onayının alınması şartı ve satışının vilayet idare heyetinin belirleyeceği bedelle olmak kaydıyla onaylanmıştır.[82]

Cemiyetin 1939 yılında yapılan fevkalade kongresinde gayrı menkul ve menkul sayımının yapıldığı ve cemiyetin yaralı cemiyetler sınıfına alınmasına dair başvuru evrakının hazırlandığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda kongrede tiftik üretiminin arttırılmasına ve ürünlerin iç piyasada tüketilmesine dair öneriler de rapor edilmiştir.[83] Tiftik Cemiyeti'nin hükümete yaptığı başvurular sonucunda tiftik ve yapağının ihracatı ile ilgilenmek amacıyla merkezi İstanbul'da olmak üzere Tiftik ve Yapağı İhracatçıları Birliği kurulmuştur.[84]

1940 yılında cemiyetin hazırladığı raporda tiftik üretiminin canlanması ve üretilen iplik ve diğer ürünlerin memleket dahilinde mevcut bulunan mensucat fabrikalarında dokunmakta olan yünlü mensucatta ve bilhassa askeri kumaşlarda belirli bir ölçüde kalmak kaydıyla tiftik ipliğinin kullanılması talep edilmiştir. Ayrıca hazırlanan raporda, Ankara'da İş Bankası Mensucat Fabrikası'nın lokomobil makinesinin 120 beygir gücünde olduğu ve bunun bugün seksen beygirlik bir kuvveti üretebildiği belirtilerek aradaki farkın kullanılamaz durumda bulunduğuna dikkat çekilmiştir. Fabrikaya halaç, tarak, vargel vs. alet ilavesiyle bu fazla kuvvetten faydalanılabileceği ve Ankara'da tiftik ipliği yapmanın mümkün olacağı bazı sanayi uzmanlarınca dile getirildiği vurgulanmıştır. Cemiyet, kullanılamaz durumda olan bu kaynağın öncelikli olarak tiftik üretimi ve tüketimi için değerlendirilmesini istemiştir.[85]Bu süreçte tiftiğin ithalat ve ihracatta dağılımının kolaylaştırılması amacıyla ticaret ofislerine de yetki verilmiştir.[86]

Cemiyet, şubelerinin artması ve bu şubeler vasıtasıyla kurulan çiftlik ve ağıllarda yetiştirilmekte olan numune tiftik sürülerinin sayısının çoğalması sonucunda arazi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu amaçla Yozgat Şefaatli nahiyesi merkezinde bulunan 384 metrekare arazinin Türkiye Tiftik Cemiyeti'ne satışı cemiyet tarafından talep edilmiş ve bu talep de satışın vilayet idare heyetinin belirleyeceği bedel ile olması şartıyla 26 Ekim 1942 tarihinde onaylanmıştır.[87] Sırrı Süreyya Bey, 30 Mart 1945 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tiftik dokuma sanayisinin kurulması ve tiftik ürünlerinin yurt içinde kullanılmasına dair sözlü soru önergesi vermiştir. [88] Bu önergede; başka ülkelerde üretimi yapılamayan tiftiğin Ankara, Eskişehir, Bilecik, Afyon, Kütahya, Konya, Niğde, Bolu, Çankırı, Kastamonu, Zonguldak, Çorum, Yozgat, Kırşehir, Sivas, Erzurum, Siirt ve Mardin başta olmak üzere 63 ilin 52'sinde üretiminin yapıldığını ve önemli ihracat ürünü olduğunu vurgulamıştır. 1930-1932 yılları arasındaki tiftik üretiminde yaşanan krizin savaş döneminde tekrar ortaya çıkmasının ardından ülke ekonomisinde önemli bir gelir ve istihdam kalemi olan tiftik üretiminin yok olmaması için fiyat konusunda desteklenmesini ve tüketimi için iç pazar yaratılması gerektiğini belirtmiştir.

HISTORY STUDIES
1747
Volume 12
Issue 4
August
2020

[81]BCA: 30.18.1.2/82.20.12
[82]BCA: 30.18.1.2/90.39.20
[83]BCA: 30.10.0.0./80.527.3-13; "Türkiye Tiftik Cemiyeti Heyet-i Umumiyesi'nin Fevkalade İçtima Zaptı",*Türk Veterinerler Birliği Dergisi*, S:1-2, 1939, s.81-96.
[84]BCA: 30.18.1.2/89.114.6
[85]BCA: 30.10.0.0./80.527.3/3,26
[86]BCA: 30.18.1.2/95.45.6
[87]BCA: 30.18.1.2/100.91.3
[88]BCA: 30.10.0.0./8.50.15

Bunun için tiftik dokuma sanayisinin geliştirilmesi gerektiğini savunan Süleyman Sırrı Bey, İktisat Vekaleti'nin cevaplaması için hazırladığı önergede;

1. Ticari antlaşmalar yapılırken, tiftik ihracatının duraklaması göz önünde bulundurularak, tiftiğin ihracatını mümkün kılacak imkanlar araştırılıyor mu?

2. Memleketin ihtiyacı için ithal edilen mallar karşılığında tiftik takas ediliyor mu? Dışarıdan tiftik alınıyor mu?

3. Tiftiğin sabit ihraç fiyatı var mı? Var ise bu fiyata fon da dahil mi?

4. Tiftik ihracatı prime dahil midir?

5. İhracatçılar Birliği'nin tiftik ihracatındaki rolü nedir? sorularını sormuştur. Süleyman Sırrı Bey, tiftik üreticilerinin ihracatta rekabete dayanabilmesi ve üretimi sürdürebilmesi için çalışmalarını sürdürmüş, Tiftik üreticileri tarafından üretilen tiftiklerin Sümerbank tarafından satın alınması ve tiftiğin iç piyasada tüketimi veya bunun için fabrika kurulması taleplerini sıklıkla gündeme getirmiştir.[89]

25 Nisan 1946 yılında cemiyetin Kırşehir şubesinin girişimleri ile Kırşehir Ticaret Odası Başkanı, Belediye ve İl Encümeni tarafından Kırşehir'de tiftik fabrikasının kurulması talep edilmiştir.[90] 3 Mayıs 1946 tarihinde Ekonomi Bakanlığı'nın bu talebe verdiği cevapta, ihracat ürünü olan tiftiğin son 15 yılda güçlükle satılabildiği son yıllarda ise tamamen durduğu belirtilmiş, tiftikçiliğin yok olmaması için yünlü mamullerde katkı maddesi olarak kullanılması amacıyla Merinos fabrikasında özel tesisat kurularak tiftik ipliği üretildiğini ancak bu üretim oranının 500 tonu geçemeyeceğini bunun da üretimin %9'una karşılık geldiği vurgulanmıştır. Buna rağmen senede 400-500 ton tiftik ipliği üretmek için bir fabrikanın kurulması için halen Avrupa'da bulunan Sümerbank Tekstil Heyeti'nin İngiltere'de özellikle bu konuda incelemede bulunup heyetin vereceği raporun beklenmesi kararının alındığı bildirilmiştir.[91]

Cemiyet, 1948 yılı kongresinde tiftik kumaş fabrikasının kurulmasını öneren bir raporu yeniden hükümete sunmuştur. Bu raporda[92]; yaklaşık 18 vilayetin geçim kaynağının arpa, buğday, tiftik ve yapağı olduğu, devletin kurduğu çiftlikler ile cemiyetin kuruluşundan sonra tiftik ücretlerinin iyileştiği ve iyi cins tiftik ıslahının sağlanmasıyla tiftik ve tiftik mamullerinin hem devlet hem de vatandaş açısından önemli gelir kaynağı olduğu vurgulanmıştır. Aynı raporda tiftik ihracatındaki düşüş sebebiyle elde kalan tiftiğin iç piyasada tüketilmesi için kısa sürede bir tiftik mensucat fabrikasının kurulduğu ve böylece tiftiğin dokunmasının sağlanmasıyla imalatın ihraç edilme imkanının doğduğu belirtilmiştir. Raporda, İngiltere'den alınan tiftik ipi yerine bu ipin memleket içinde üretilmesinin ihracatı arttıracağı ve bu konuda Almanya'da kurulmuş olan iplik fabrikasının da önde gelen alıcı olduğu vurgulanmış dolayısıyla ipliğe olan bu talebin kumaş için de sağlanabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu fabrikanın lüks kumaş üretmesine gerek olmadığı ülkenin önemli bir kısmının köylü olması sebebiyle yünlü kumaşlara karıştırılan tiftiğin kullanıldığı gibi kaliteyi de arttıracağı belirtilmiştir. Bu kumaş fabrikasının kurulması için cemiyetin başlattığı girişimler sonucunda İngiltere'ye bir heyetin gittiği, 1942 yılında hazırlanan ikinci beş yıllık kalkınma planına fabrikanın kurulması planının dahil edildiği ancak Sümerbank projelerine eklenmiş olmasına rağmen herhangi bir yatırım emri verilmediği ifade edilmiştir.

[89]BCA: 30.1.0.0./76.478.15
[90]BCA: 30.10.0.0/171.189.25
[91]BCA: 30.10.0.0/171.189.25/2
[92]BCA: 490.1.0.0./598.68.9/3-7

HISTORY STUDIES
1748
Volume 12
Issue 4
August
2020

23 Nisan 1920'de I. Dönem Yozgat Mebusu olan ve 1950 yılına kadar her seçim döneminde Yozgat Mebusu olan Süleyman Sırrı Bey[93], 1932 yılından itibaren Türkiye Tiftik Cemiyeti başkanlığını da yürütmüştür. Türkiye Tiftik Cemiyeti'nin kuruluşundan feshine kadar geçen sürede kurucu başkanı olan Süleyman Sırrı İçöz'ün kişisel girişimleri bağlamında faaliyetlerini sürdürdüğü görülmüştür. Süleyman Sırrı Bey, 1948 yılında Bütçe Kanunu, Maliye ve Ekonomi Bakanlıklarının bütçeleri hakkında söz alarak kanun maddesinde yer alan 15. maddenin anayasa ile çeliştiğini öne sürmüş ve kaldırılmasını talep etmiştir. Konuşmasında ayrıca on yedi sene başında bulunduğu Tiftik Cemiyetini bünyesinde yer alan hiçbir kurumun parasına tenezzül etmediğini beyan etmiştir.[94] 1949 yılında ise Yayla ve Meralar Hakkında Kanun teklifinin ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesine dair olan Kanun tasarısı ile ilgili 14 Ocak 1949 Cuma günü söz almıştır. Konuşmasında bu konunun önemli olduğunu vurgulamış ve "Mera ve Yayla Kanunu" adıyla diğer yasal düzenlemelerle ilgili ayrı bir kanunun yapılmasını ve bu bağlamda bir layiha hazırlanıp geçici komisyona havale edilmesini teklif etmiştir. Küçükbaş hayvancılığın durumunu da ilgilendiren bu teklifi kabul görmemiştir[95]

Süleyman Sırrı Bey, 1949 yılında Tiftik Cemiyeti'nin de önemsediği "Çobanlık" hakkında Kanun teklifi (2/3) vermiştir. Bu teklif Tarım, Milli Savunma, İçişleri, Adalet, Maliye ve Bütçe Komisyonlarında görüşülmek üzere havale edilmiştir. Ancak ilgili bakanlıklarda konuyla ilgili düzenlemelerin alt kurumlar eliyle yapılacağının tarafına bildirilmesi üzerine bu teklifini geri çekmiştir.[96] Ayrıca ayını yıl meclis faaliyetlerinde "Devlet Örnek ve Üretim Çiftlikleri Kanunu" üzerine söz almıştır. 4 Haziran 1949 Cumartesi günkü oturumda Kanunun 2. maddesinde geçen "Kurum" kelimesinden sonra "Yetiştirici Dernek" tabirinin ilave edilmesini isteyen bir değişiklik önerisinde bulunmuş, ancak Kanun maddesinde geçen tabirin bunu karşıladığı cevabını alan İçöz, teklifini geri çekmiştir.[97] Süleyman Sırrı Bey, başkanı olduğu cemiyetin hukuki haklarının korunması ve devlet desteğinin kesilmemesi için de faaliyette bulunduğu buradan anlaşılmıştır. Tiftik Cemiyeti'nin önemsediği ve amaçladığı her konuda meclis faaliyetlerini sürdüren Süleyman Sırrı Bey, en son hayvan kaçakçılığı ile ilgili bir yasal düzenleme ile ilgili söz almıştır. Süleyman Sırrı Bey, 22 Mart 1950 Çarşamba günü "Hayvan Hırsızlığının Men'i Hakkındaki Kanun" üzerine söz almış,yasal düzenlemenin "Büyükbaş Hayvan Hırsızlığının Önlenmesi Hakkındaki Kanun" olarak yazıldığını dile getirerek bu durumun küçükbaş hayvancılık üretimi yapanlar açısından mağduriyete neden olacağını bu kanunun "Hayvan Hırsızlığının Men'i Hakkındaki Kanun" olarak yazılmasını istemiştir[98]

1963 yılında hayatını kaybeden Süleyman Sırrı Bey'in başkanlığında faaliyetlerini sürdüren cemiyetin, 1950 seçimlerinden sonra Süleyman Sırrı Bey'in yaşlanmış ve siyasetten çekilmiş olması ve yararlı cemiyetlere yapılan devlet yardımının kesilmesi sebebiyle faaliyetlerini azaltmış olduğu görülmüştür. Türkiye Tiftik Cemiyeti'nin, 17 Temmuz 1951 tarihine kadar faaliyetlerini sürdürdüğü, bu tarihte arazi ve binalarını Ankara keçisi yetiştiriciliği ve tiftik ıslahı çalışmalarına devam etmesi şartıyla Tarım Bakanlığına devrettiği anlaşılmaktadır.[99] Lalahan Hayvancılık Merkez Araştırma Enstitüsü arşivi kayıtlarını değerlendiren Gürler'e göre, arşivde incelenen 27 Temmuz 1952 tarihli bir tapulama tutanağından Lalahan civarındaki

HISTORY STUDIES
1749
Volume 12
Issue 4
August
2020

[93] Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, 8.Dönem (1946-1950)*, C.3, TBMM Yayınları, Ankara 2012, s. 1097.
[94] TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 25-27-28, C: 8, 1948, s. 560-562, 692-693-896.
[95] TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 32, C. 15, 1949, s. 133-134
[96] TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 12-13, C. 14, 1949, s. 3-240
[97] TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 101, C. 20, 1949, s. 274-275
[98] TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 70, C. 25, 1949, s. 733-753
[99]Sabri Öncül, "Sayın Süleyman Sırrı İçöz'ün Hayatı",*Lalahan Zootekni Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C:3, S:1, 1963, s 5-8.

çiftliğin bu tarihte hazine adına kaydının yapıldığı tespit edilmiştir. Gürler, yine aynı arşiv üzerinden Cemiyetin 22 Mayıs 1960 tarihinde kendisini feshetmek amacıyla toplanan kongresinde taşınmaz malların devletin ilgili kurumlarına devredilmesi kararının alındığını belirtmiştir. Bu bağlamda Bentderesindeki Genel Merkez Binası 22 Mayıs 1960 tarihinde Çocuk Esirgeme Kurumuna; Bayazıtoğlu Çiftliği de 27 Ağustos 1960'da mülkiyeti hazineye olmak üzere kullanımı Ziraat Vekaleti ve Veteriner Umum Müdürlüğüne devredilmiştir.[100]

Türkiye Tiftik Cemiyeti'nin faaliyetlerini yavaşlatmasının bir diğer sebebi de 1956 yılında Türkiye Yapağı ve Tiftik AŞ'nin kurulmuş olmasıdır. Şirketin kuruluş amacını: "*Yünlü sanayimizin başta merinos olmak üzere muhtaç olduğu hammaddeleri yurt içinde yeter miktar ve vasıfta istihsal etmek ve bu maksada matuf olarak her türlü zirai, ticari ve sınai teşebbüslere girişmek, koyun ve tiftik keçisi yetiştirmelerinde doğrudan doğruya yardım suretiyle iştigal etmek*"[101] olarak belirtmiş merkezi Ankara'da olmak üzere 16 milyon TL sermaye ile 16 Ocak 1956 tarihinde kurulmuştur.

Sonuç

Anadolu'nun tarıma elverişli olmayan topraklarında teşvik edilen küçükbaş hayvancılık Osmanlı Devleti'nin önemli vergi gelir kalemlerinden birisi olmuştur. 1850 sonrasında Avrupa'da yaşanan imalatta makineleşme ve dokuma sektöründeki endüstrileşme sonucunda yün, yapağı ve tiftik hammadde kaynağı haline gelmiştir. Bu bağlamda kaliteli tiftiğe sahip olan Ankara tiftik keçisinin damızlık olarak çoğaltılmak maksadıyla yurtdışına çıkarılması girişimleri tiftik keçisini vergi geliri olmaktan daha ziyade dokuma sanayisinin hammadde kaynağı olan bir ürüne dönüştürmüştür. Osmanlı Devleti'nin tiftik ile ilgili aldığı ihracat ve üretim yasağına rağmen Ankara tiftik keçisinin yurt dışında çoğaltılarak tiftik üretiminin sağlanmaya çalışıldığı ancak coğrafyanın verdiği özelliğin başka yerlerde aynı etkiyi göstermemesi sayesinde kalite yakalanamamıştır. Bu dönemde tiftik üzerine bilimsel usullerle üretim yapılması için birtakım girişimlerde bulunulmuş ise de devletin uzun süren savaşlar dönemine girmesi, bu savaşlar sürecinde tiftik keçisinin tekrar vergi kaynağı olarak görülmesi üretiminin düşmesine sebep olmuştur.

Milli mücadele döneminde de işgale karşı direniş ve tam bağımsızlık mücadelesinin verildiği süreçte tiftik keçisi BMM Hükümeti için önemli vergi gelir kalemi olma özelliğini devam ettirmiş, hükümet tiftik keçisinin yurtdışına çıkarılmasına dair yasakları da sıkı bir şekilde uygulamıştır. İzmir'de düzenlenen İktisat Kongresinde kalkınma planı olarak tarım ve hayvancılığa dayalı bir sanayileşme ve fabrikalaşma hedefinin seçilmesi tiftiğin tekrar dokuma sanayisinin hammadde kaynağına dönüşme sürecini başlatmıştır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş sürecinde yaşanan iktisadi sıkıntılara 1929 Dünya Ekonomik krizinin de eklenmesi tiftiğin üretimi ve dokuma sanayisindeki kullanım oranının düşük olmasına sebep olmuştur. Yozgat Mebusu olan Süleyman Sırrı İçöz, 1920'li yıllarda tiftik ile ilgili mecliste gösterdiği faaliyetleri bir cemiyet ile kurumsallaştırma kararı vermiş 1930 yılında tiftiğin bilimsel yollarla üretilmesi, kalitesinin sağlanması ve dokuma sanayi başta olmak üzere yünlü mamullerle birlikte tiftiğin Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi önemli bir ihracat kalemi olmasını amaçlayan Türkiye Tiftik Cemiyeti'ni kurmuştur.

Cemiyet kuruluşundan itibaren faaliyetlerini; numune çiftlikler kurarak buralarda iyi cins tiftik keçisi yetiştirilmesi, yurtdışına damızlık tiftik keçilerinin çıkarılmasının yasaklanması, tiftik keçilerinden alınan vergi oranlarının azaltılması ile tiftik ve sof üretiminin mensucat farikalarında kullanılması ve iç pazarda bu ürünlerin tüketilmesi üzerine yoğunlaştırmıştır.

[100] Gürler, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", s.45.
[101] BCA: 30.1.0.0./92.580.2-1

HISTORY STUDIES
1750
Volume 12
Issue 4
August
2020

1930'lu yılların başında ekonomik krizin etkilerinin hala devam ettiği 1934 yılına kadar tiftik üretiminin düşük seviyede olduğu 1934 yılı ile birlikte bunun yükselme eğilimine geçtiği görülmüştür. Cemiyet bu yıllarda hazırladığı raporlar aracılığıyla tiftik üretimi ile ilgili hükümetin alması gereken tedbirleri bildirmiş aynı zamanda üretme çiftliklerini kurabilmek amacıyla ihtiyacı olan devlet desteğini alabilmek için cemiyetin yararlı cemiyetler sınıfına alınması hakkında başvuru yapmıştır. Cemiyet, 1931 yılında tiftik üzerinden alınan vergilerin düşürülmesi hakkında mecliste soru önergeleri verdiği gibi tiftiğin, özellikle Sümerbank'ın kuruluşu ile, mensucat fabrikalarında yün ile karıştırılarak kullanılması hakkında girişimlerde bulunmuş ayrıca Milli Savunma Bakanlığına bağlı fabrikalarda tiftik ipliğinin kullanılması ve böylece iç piyasada tiftik ürünlerinin tüketilmesi konusunda da faaliyet göstermiştir. Ayrıca 1930'lu yıllarda tiftik üretiminin artışının sağlanması amacıyla Ankara'da Sof Dokuma Evi kurulmasına öncülük ettiği görülmüştür. Bu süreçte cemiyetin gelir kaynaklarının arttırılması ve faaliyetlerini sürdürebilmesi için arazi tahsisinin ve diğer kamu kuruluşlarının gelirlerinden belirlenen bir payın cemiyete verilmesinin sağlanmasına da gayret gösterilmiştir.

1939 yılı cemiyet'in Ankara Lalahan'da kurduğu numune çiftliğinin, İsmet İnönü tarafından ziyaret edildiği, cemiyetin yararlı cemiyetler sınıfına alındığı bir yıl olmuştur. Cemiyet tarafından ilk olarak Lalahan'da kurulan numune çiftlikte tiftik keçisinin bilimsel usullerle üretilmesi ve kaliteli cinsin çoğaltılması bağlamında yürütülen faaliyetler Yozgat'ta satın alınan arazilerde kurulan çiftliklerde de sürdürülmüştür. Cemiyet faaliyetlerini sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu devlet desteğini arttırmak için gösterdiği çaba sonuç vermiş yararlı cemiyetler sınıfında olmak için yeniden yapılan başvuru 1939 yılında kabul edilerek Türkiye Tiftik Cemiyeti yararlı cemiyetler sınıfına girmiştir.

HISTORY STUDIES
1751
Volume 12
Issue 4
August
2020

1940'lı yıllar, savaşın getirdiği ekonomik sıkıntının had safhada olduğu yıllar olmuş cemiyet faaliyetlerini iki önemli noktada yoğunlaştırmıştır. Bunlardan ilki ihracat ve ithalat dengesi sırasında tiftik ithali ve yapay elyaf tüketiminin sınırlandırılması yoluyla üretim fazlası tiftiği iç pazarda tüketilmesinin sağlanması, ikincisi de Kırşehir ve tiftiğin yoğun olarak üretildiği bölgelerde tiftik fabrikası veya kumaş fabrikasının kurulmasının sağlanması olmuştur. Bu iki amaç cemiyet'in yıllık kongrelerinde hazırlanan raporlarda, tiftiğin ihracat fazlasının fabrikalarda yünlü ürünlerle karıştırılarak tüketiminin sağlanması, Sümerbank yoluyla bu ürünlerin askeri ürünler ve diğer kullanım alanlarında tercih edilmesi çerçevesinde dile getirilmiştir. Bu çabalar sonucunda Sümerbank aracılığı ile Kırşehir'de tiftik iplik ve kumaş fabrikasının kurulmasıyla ilgili başlatılan süreç cemiyet tarafından takip edilmiştir. 1950 yılı ve sonrasında tiftik cemiyetinin yerini Sümerbank'a bağlı kuruluşlar ve 1956 yılında kurulan Türkiye Yapağı ve Tiftik AŞ'nin aldığı görülmüştür. Bu sürece kadar tiftik üreticilerinin bir araya gelerek kooperatif kurması ve şirketleşmesi sürecini hazırlayan cemiyet önemli bir görevi başarmıştır. Cemiyet bu faaliyetlerinin yanı sıra Çobanlık Okulu'nun açılması ve Tiftik Kitabı gibi üreticinin eğitimine de eğilmiş bu alanda raporlar hazırlamıştır.

Türkiye Tiftik Cemiyeti, milli sanayinin kurulması ve hayvancılığa dayalı endüstrileşmenin gelişmesine yönelik faaliyetleri bağlamında Türkiye'de kurulan öncü sivil toplum kuruluşudur. İzmir'de düzenlenen İktisat Kongresinin kararları bağlamında, her ne kadar devlete yardım anlamında bağımlı olsa da, tarım ve hayvancılığa dayalı sanayileşme planı çerçevesinde çalışmalar yapmıştır. Hazırladığı raporlar ve numune çiftliklerde yaptığı bilimsel üretim uygulamaları, cemiyeti herhangi bir çiftçi ve hayvancılık cemiyetinden farklı bir yere getirmiştir. Bu bağlamda 1940'lı yıllarda başlayan üreticilerin şirketleşme çabalarında ve 1956 yılında Türkiye Yapağı ve Tiftik AŞ'nin kurulmasında önemli katkıda bulunmuştur. Cemiyetin tek olumsuz tarafı, faaliyetlerini kurucu başkanı Süleyman Sırrı İçöz'ün çabaları üzerinden sürdürmüş olmasıdır. 1956 yılından sonra Süleyman Sırrı Bey'in yaşlılığı ile cemiyetin faaliyetlerini azalttığı 1960 yılından sonra da özellikle Süleyman Sırrı Bey'in vefatıyla cemiyete

ait olan arazi, mülk ve çiftliklerin ilgili bakanlıklara devredildiği görülmüştür. Cemiyet, 1930 yılından itibaren kalkınma sürecinde üreticinin rekabet ortamına hazırlanması ve modern usullerle üretim yapabilmesi bağlamında çalışmalar yapan öncü bir cemiyet olarak tarihteki yerini almıştır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

1. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi: Fon/Dosya

BCA:490.10.0/1453.24.1

BCA: 490.1.0.0/598.68.9

BCA**:** 30.1.0.0./76.478.15

BCA: 30.1.0.0./92.580.2

BCA: 30.10.0.0/ 71.465.5

BCA: 30.10.0.0/80.527.3

BCA: 30.10.0.0/136.974.18

BCA: 30.10.0.0/8.50.15

BCA: 30.10.0.0/206.408.15

BCA: 30.10.0.0/171.189.25

BCA: 30.10.0.0./4.19.13

BCA: 30.18.1.2/95.45.6

BCA: 30.18.1.2/89.114.6

BCA: 30.18.1.2/100.91.3

BCA: 30.18.1.2/60.96.9

BCA: 30.18.1.2/82.20.12

BCA: 30.18.1.2/90.39.20

BCA: 30.18.1.2/25.4.9

BCA: 30.18.1.2/42.10.18

BCA: 30.18.1.2/37.49.10

BCA: 30.18.1.2/29.43.5

BCA: 30.18.1.2/88.73.3

BCA: 30.18.1.2/72.15.14

BCA: 30.18.1.2/43.16.14

2. Meclis Kayıtları

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 4, İçtima:. 3, Birleşim: 12, C: 19, (11.12.1933), s. 52-53.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 25-27-28, C:8, 1948, s. 560-562, 692-693-896.

HISTORY STUDIES
1752
Volume 12
Issue 4
August
2020

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 32, C:15, 1949, s. 133-134.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 12-13, C:14, 1949, s. 3-240.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 101, C.20, 1949, s. 274-275.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Birleşim: 70, C:25, 1949, s. 733-753.

3. Gazeteler

Akşam, Cumhuriyet, Vatan, Hakimiyet-i Milliye, Vakit

4. Kitap ve Makaleler

"Tiftik Cemiyeti Merkez İdare Heyeti Raporu ve Bütçenin Esbabı Mucibesi", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:8, 1932, 30-37.

"Tiftik Cemiyetinin 30 Nisan 933 Tarihli Kongresi Zabıtnamesidir", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:13, *1933*, 50-57.

"Tiftik İpliği Fabrikası İçin Tiftik Cemiyeti Tarafından Baş Vekalete Yazılan Yazı ve Alınan Karşılık",*Türk Baytarlar Birliği Dergisi*, S.1, *(1936)* 142-144.

"Tiftik Keçilerinin Islah ve Teksiri Hakkında",*Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:5, *1934*, *s.*225-227.

"Tiftik Meselesi", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:9, *1932*, 46-49.

"*Tiftik Yetiştiriciliği ve Türk Tiftiği (İç:Türkiye Ekonomisinde Hayvancılık Ekonomisi Kongresi I)"*, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara *1965*, s. 121-142.

"Türkiye Tiftik Cemiyeti 1934 Senesi Kongresi",*Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:1-4, 1934, 84-104.

"Türkiye Tiftik Cemiyeti Çalışmaları", *Türk Baytarlar Birliği Dergisi*, S:1, *1936*, 754-755.

Türkiye Tiftik Cemiyeti Esas Nizamnamesi ve Talimatnamesi, Ankara 1930.

"Türkiye Tiftik Cemiyeti Haberleri",*Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S.6, 1931, 15-16.

"Türkiye Tiftik Cemiyeti Haberleri: Kongre Zabıtları",*Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*,S.5, *1931*, 42-53.

"Türkiye Tiftik Cemiyeti Heyet-i Umumiyesi'nin Fevkalade İçtima Zaptı",*Türk Veterinerler Birliği Dergisi*, S:1-2, 1939, s.81-96.

"Türkiye Tiftik Cemiyeti Kongresi", *Türk Baytarlar Birliği Dergisi*, S:3-4, 1937, s.166-205.

"Türkiye Tiftik Cemiyetinin Kongre Zabıtları", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:5, *1935*, *s.* 707-731.

"Türkiye Tiftik Cemiyetinin Kurduğu Örnek Ağılında Toplu Bir Gezinti Münasebetiyle",*Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S:5, 1935, s.704-706.

"Türkiye Tiftik Cemiyetinin Senelik Kongre Zabıtları*", Türk Baytarlar Birliği Dergisi*, S:.5-6, *1937*, *s.*285-309.

ANDRESYAN, Hrand Der, *Polonyalı Simeon'un Seyahatnamesi*, Haz: Saro Dadyan, Everest Yayınları, İstanbul 2003.

Ankara Keçisi, Tiftik ve Sof, Ankara Kalkınma Ajansı yayını, Ankara 2018.

HISTORY STUDIES
1753
Volume 12
Issue 4
August
2020

AR, Namık Zeki, "Hayvan Serveti", *Türk Ekonomisi*, Yıl 4, S. 36, Ankara, Haziran 1946, s. 184-186.

ARAL, Nurettin, "Cumhuriyet Devrinde Hayvancılık", *Üretim*, Yıl 2, C. 2, S. 17, Ankara, Eylül 1950, s. 4,10.

ARAL, Nurettin, "Türkiye'de Tiftik Keçisi ve Bizde Tiftik Meselesi", *Türk Veterinerler Cemiyeti Dergisi*, Yıl 16, C. 16, S. 7, İstanbul, Mayıs 1946, s. 45.

ARITMAN, Cemal, "Milli İktisadiyatımızda Hayvancılık ve Türkiye'de Hayvancılığın İnkişaf İmkânları" *Ülkü***,** C. 17, S. 95, Ankara, Ocak, 1941, s. 455.

BATU, Selahattin, "Hayvan Ekonomisi", *Türk İktisat Cemiyeti Konferanslar Serisi: 3*, Güneş Matbaası, İstanbul, 1940, s. 5-6.

BEKMAN,Muzaffer,"Türkiye Tiftik Cemiyetinin Kuruluşuna ve Bugünkü Haline Dair Malumat", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S.3, 1935, 336-346.

BOY, Arzu, "Çarlık Rusya Yönetiminde Kars'ta Tarım ve Hayvancılık", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 12, Temmuz 2017, s. 419-424.

BOZKURT, Tolga, "Seyahatnamelerde Beypazarı", *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:4 Sayı 8, Ekim 2012, s.261-262.

BUSBECQ, Oliver Ghiselin de, *Türk Mektupları*, Çev: Derin Türkömer, İş Bankası Yayınları, Ankara 2014.

COŞAR, Nevin, "Aşar Vergisinin Kaldırılmasının Kısa ve Uzun Dönemli Etkileri", *Toplumsal Tarih*, S:36, C:6 Aralık 1996, s.7-12.

ÇEKİÇ, Altan, "Türkiye ve Dünyada Tiftik Üretimi",*T.C. Ziraat Bankası Dergisi*, S:48, *1989*, 14-19.

ÇUFALI, Mustafa, *Türk Parlamento Tarihi, 8.Dönem (1946-1950)*, C.3, TBMM Yayınları, Ankara 2012.

DERNSCHWAM, Hans, *İstanbul'a ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü*, Çev: Yaşar Önen, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Ankara 1987.

DOĞRU, Cem, "Milli Mücadele Döneminde Ekonomiye Verilen Önem: İktisat Vekâletinin Kurulması (1920-1922", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 3, 2007, s. 272-276.

EMİROĞLU, Kudret -YÜKSEL, Ahmet, *Ankara Vilayet Salnamesi (1325) 1907*, Ankara Enstitüsü Vakfı yayını, Ankara 1995.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, (Derviş MehmedZılli), Haz: Robert Dankoff- Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, C:2,İstanbul 2000.

EVSILE, Mehmet, "Cumhuriyet Döneminde Ziraat ve Hayvancılık Alanında Meydana Gelen Gelişmeler (1923-1950), *Kesit Akademi Dergisi*, Yıl: 4, S. 14, Haziran 2018, s. 2.

FAROQHI, Süreyya, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Tarih Vakfı Yurt yayınları 3. basım, İstanbul 2000.

GÖKMEN, Ertan, "XIX. Yüzyıl Ortalarında Alaşehir'de Tarım ve Hayvancılık", *Gazi Akademik Bakış*, C. 3, S. 6, (Yaz 2010), s. 228-231.

HISTORY STUDIES
1754
Volume 12
Issue 4
August
2020

GÖKTEPE, Kaya, "Osmanlı Döneminde Tekirdağ'da Yapılan Hayvancılığın İstanbul'un İaşesi ile Sanayii ve Ticari Faaliyetlerindeki Rolü", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, C. 20, Haziran 2018, s. 362-375.

GÖNÜLLÜ, Ali Rıza, "Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Hayvanlar Vergisi (1920-1962)", *SÜTAD*, S:38, 2015, s. 78-79.

GÜRLER, Ayşe Menteş, "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Tarihçesi", *Lalahan Hayvan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2006, C:46 S:2, Yıl:2006, s. 39-46.

Hayvanat İstatistiği, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 18, İstanbul Marifet Matbaası, Ankara, 1932.

Hayvanlar İstatistiği (1929-1935), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 90, Mehmet İhsan Matbaası, Ankara 1936.

Hayvanlar İstatistiği (1944), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 223, Ankara 1946.

Hayvanlar ve Hayvan Ürünleri İstatistiği (1945-1950) Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 339, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1952.

Hüsamettin (Mersin Baytar Müdürü), "Mersin İskelesinin 1932 Senesi Hayvan ve Hayvani Maddeler İthalat ve İhracatı", *Türkiye Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S. 1-4, Ankara, 1 Temmuz 1934, s. 50.

İÇÖZ, Süleyman S., "Türkiye Tiftik Cemiyetinin Gayesi ve Tarihi Teşekkülünden Cumhuriyetin On Besinci Yıl Dönümüne Kadar Sarf Ettiği Mesai",*Türk Veterinerler Birliği Dergisi*, S.5-6, 1938, 347-353.

İNAN, Ayşe Afet, *İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989.

İsmail Hakkı,"Tiftik Keçisi, Türkiye Tiftik Cemiyeti", *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*, S.4, 1931, s. 27-32.

KARADEMIR, Zafer, *İmparatorluğun Açlıkla İmtihanı: Osmanlı Toplumunda Kıtlıklar (1560-1660)*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2014.

KARADEMIR, Zafer, İ*mparatorluk Ekonomisinin Can Damarları: Osmanlı Ülkesinde Hayvancılık İşletmeleri (1500-1800)*, Libra Yayıncılık, İstanbul 2018.

KASAPOĞLU, T., "Tiftikçiliğimizin Öyküsü",*Çiftçi ve Köy Dünyası*, S:136, 1996, 10-14.

ÖKÇÜN, Ahmet Gündüz, *Türkiye İktisat Kongresi (1923-İzmir)*, Ankara 1971.

ÖNCÜL, Sabri, "Sayın Süleyman Sırrı İçöz'ün Hayatı",*Lalahan Zootekni Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C:3, S:1, 1963, s 5-8.

ÖZER, Sevilay, "Cumhuriyet Döneminde Hayvanlar Vergisi Kanunu ve Uygulanışı" *Sosyal Bilimlerde Yeni Yönelimler V*, Eylül 2018, s. 703.

ÖZER, Sevilay, *Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları (1946-1960)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013.

ÖZTÜRK, Kazım, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, İstanbul, 1968.

SAN, Sevim, "Tiftik Hakkında Birkaç Söz", *Türk Veterinerler Cemiyeti Dergisi*, Yıl 16, C. 16, S.11,İstanbul, Aralık 1946, s. 30-31.

SARAÇOĞLU, Fatih, "1930-1939 Döneminde Vergi Politikası", *Maliye Dergisi*, S. 157, Temmuz-Aralık 2009, s. 132.

TAMUR, Erman,*Ankara Keçisi ve Ankara Tiftik Dokumacılığı: Tükenen Bir Zenginliğin ve Çöken bir Sanayinin Tarihsel Öyküsünden Kesitler.* Ankara Ticaret Odası, Ankara 2003.

TEKELI, İlhan - İLKIN, Selim, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Özener Matbaacılık, İstanbul 2009.

TEMEL, Mehmet, "Atatürk Dönemi Hayvancılık Politikası" *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ILKE),* S. 24, 2010, s. 203-208.

TOURNEFORT, Joseph Pitton De, *Tournefort Seyahatnamesi*, Çev: Ali Berktay, Kitap Yayınları, İstanbul 2005.

ÜNAL, Mümtaz, *Köylülere Öğüt: Hayvan Hastalıkları ve Koruma Çareleri*, Samsun Vilayet Matbaası, Samsun 1942.

YAKUT, Kemal -BOZ, Ömer, *Türkiye Cumhuriyeti İktisat Tarihi*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 3084, Eskişehir, Aralık 20013.

YAŞAR, Okan, "1909, 1913 ve 1914 Tarım Sayımı İstatistiklerine Göre Osmanlı Devleti Son Döneminde ve Kale-i Sultaniye Sancağında Tarımın Değerlendirilmesi", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı (95'inci Yıl Özel Sayısı)*, Yıl: 8, S. 8-9, 2010, s. 200-203.

YILDIRIM, Mehmet Ali, "Osmanlı'da İlk Çağdaş Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847-1851)", *OTAM*, S. 24, 2008, s. 228-234.

HISTORY STUDIES
1756

Volume 12
Issue 4
August
2020

EKLER 1:

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Türkiye Tiftik Cemiyeti

ESAS NİZAMNAMESİ

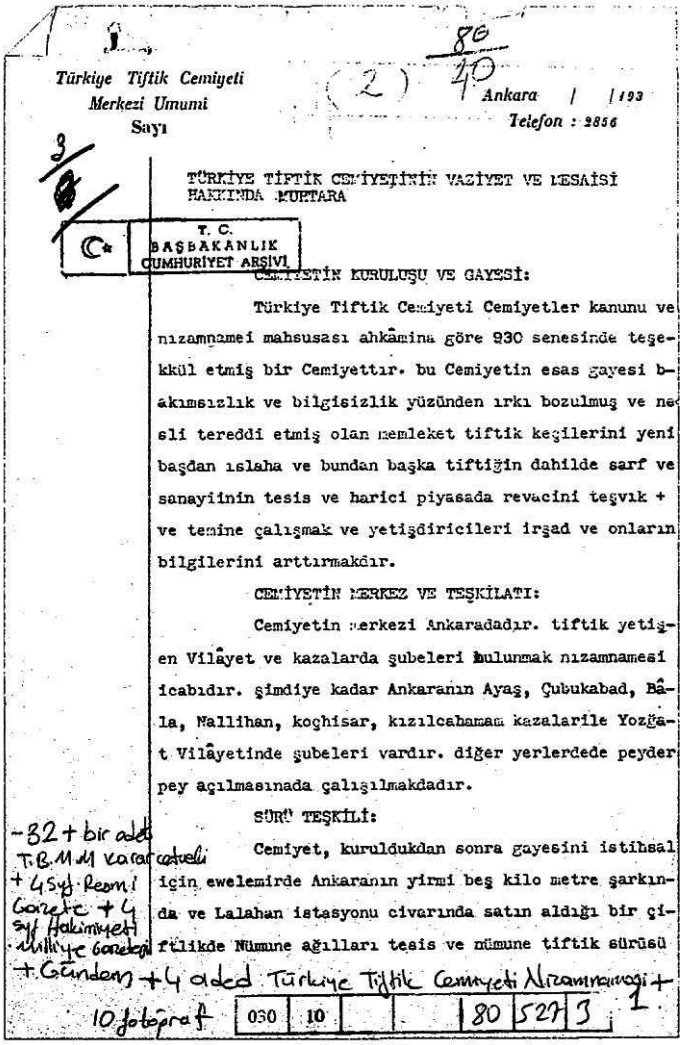
ve Talimatnamesi

HISTORY STUDIES
1757

Volume 12
Issue 4
August
2020

1930
ANKARA

EK 2:

Türkiye Tiftik Cemiyeti
Merkezi Umumi
Sayı

Ankara / /193
Telefon : 2856

TÜRKİYE TİFTİK CEMİYETİNİN VAZİYET VE LESAİSİ HAKKINDA MUHTARA

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

CEMİYETİN KURULUŞU VE GAYESİ:

Türkiye Tiftik Cemiyeti Cemiyetler kanunu ve nizamnamei mahsusası ahkâmına göre 930 senesinde teşekkül etmiş bir Cemiyettir. bu Cemiyetin esas gayesi bakımsızlık ve bilgisizlik yüzünden ırkı bozulmuş ve nesli tereddi etmiş olan memleket tiftik keçilerini yeni baştan ıslaha ve bundan başka tiftiğin dahilde sarf ve sanayiinin tesis ve harici piyasada revacini teşvik + ve temine çalışmak ve yetişdiricileri irşad ve onların bilgilerini arttırmakdır.

CEMİYETİN MERKEZ VE TEŞKİLATI:

Cemiyetin merkezi Ankaradadır. tiftik yetişen Vilâyet ve kazalarda şubeleri bulunmak nizamnamesi icabıdır. şimdiye kadar Ankaranın Ayaş, Çubukabad, Bâla, Nallihan, koçhisar, kızılcahamam kazalarile Yozğat Vilâyetinde şubeleri vardır. diğer yerlerdede peyder pey açılmasınada çalışılmakdadır.

SÜRÜ TEŞKİLİ:

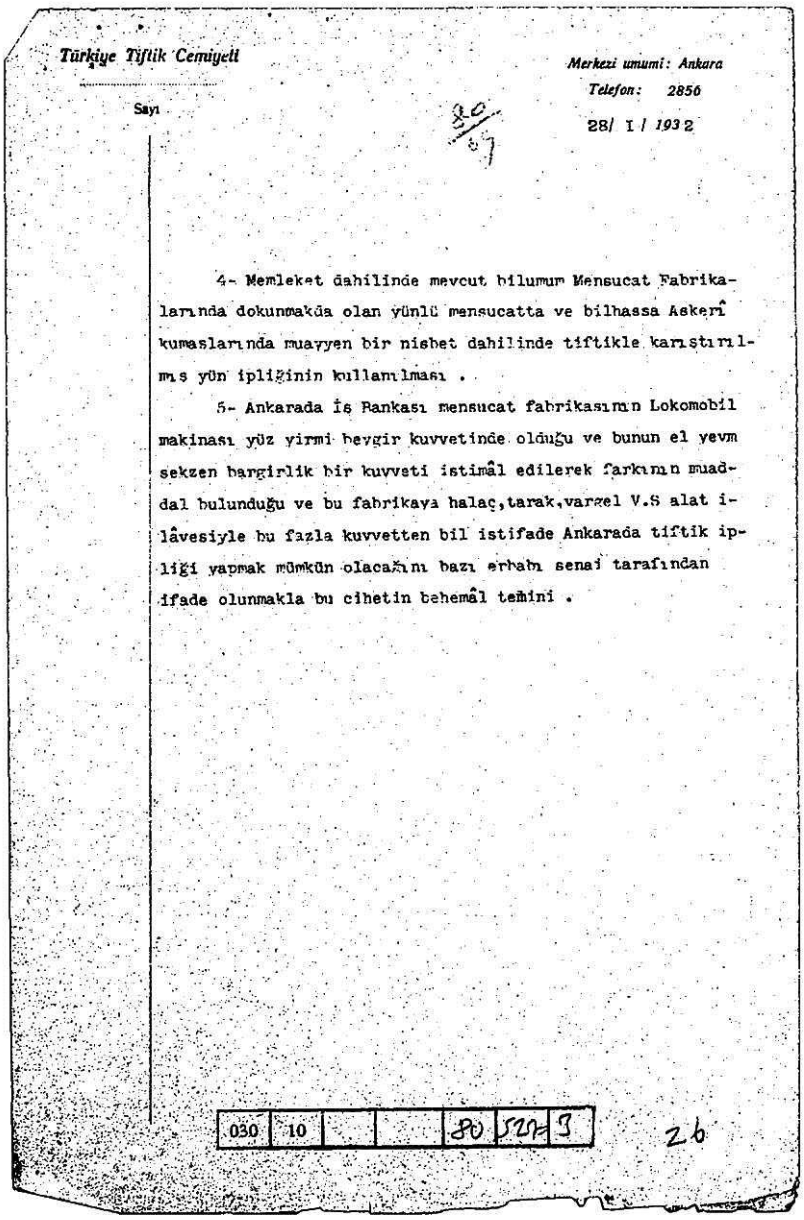
Cemiyet, kuruldukdan sonra gayesini istihsal için ewelemirde Ankaranın yirmi beş kilo metre şarkında ve Lalahan istasyonu civarında satın aldığı bir çiftlikde Nümune ağılları tesis ve nümune tiftik sürüsü

-32 + bir adet T.B.M.M kararı adeti + 4 sy. Resmi Gazete + 4 sy. Hakimiyeti Milliye Gazetesi + Günden + 4 adet Türkiye Tiftik Cemiyeti Nizamnamesi + 10 fotoğraf

030 | 10 | | 80 | 527 | 3 | 1

HISTORY STUDIES
1758
Volume 12
Issue 4
August
2020

EK 3

Türkiye Tiftik Cemiyeti

Merkezi umumi: Ankara
Telefon: 2856

Sayı

28/ I / 1932

4- Memleket dahilinde mevcut bilumum Mensucat Fabrikalarında dokunmakda olan yünlü mensucatta ve bilhassa Askeri kumaslarında muayyen bir nisbet dahilinde tiftikle karıştırılmış yün ipliğinin kullanılması .

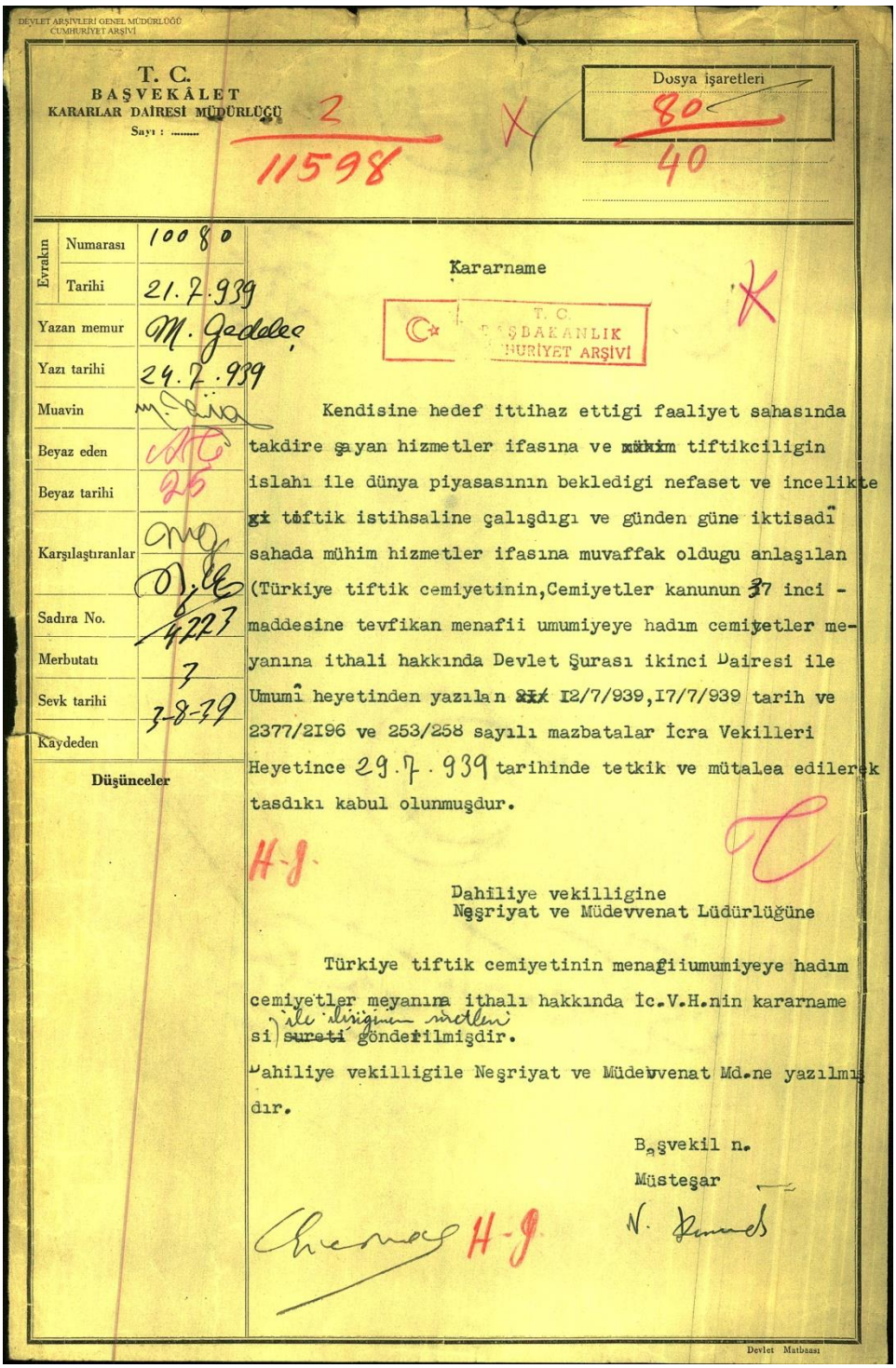
5- Ankarada İş Bankası mensucat fabrikasının Lokomobil makinası yüz yirmi beygir kuvvetinde olduğu ve bunun el yevm sekzen bargirlik bir kuvveti istimâl edilerek farkının muaddal bulunduğu ve bu fabrikaya halaç,tarak,varzel V.S alat ilâvesiyle bu fazla kuvvetten bil istifade Ankarada tiftik ipliği yapmak mümkün olacağını bazı erbabı senai tarafından ifade olunmakla bu cihetin behemâl temini .

030 | 10 | | | 80 | 5224 | 3

26

HISTORY STUDIES
1759
Volume 12
Issue 4
August
2020

EK 4

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : .....

2
11598

X

Dosya işaretleri
80
40

Evrakın		
	Numarası	10080
	Tarihi	21.7.939
Yazan memur		M. Gedalec
Yazı tarihi		24.7.939
Muavin		
Beyaz eden		
Beyaz tarihi		25
Karşılaştıranlar		
Sadıra No.		4223
Merbutatı		7
Sevk tarihi		7-8-79
Kaydeden		

Düşünceler

Kararname

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

X

Kendisine hedef ittihaz ettigi faaliyet sahasında takdire şayan hizmetler ifasına ve mühim tiftikciligin islahı ile dünya piyasasının beklediği nefaset ve incelikte gi tiftik istihsaline çalışdıgı ve günden güne iktisadî sahada mühim hizmetler ifasına muvaffak oldugu anlaşılan (Türkiye tiftik cemiyetinin,Cemiyetler kanunun 37 inci - maddesine tevfikan menafii umumiyeye hadım cemiyetler meyanına ithali hakkında Devlet Şurası ikinci Dairesi ile Umumî heyetinden yazılan xxx 12/7/939,17/7/939 tarih ve 2377/2196 ve 253/258 sayılı mazbatalar İcra Vekilleri Heyetince 29.7.939 tarihinde tetkik ve mütalea edilerek tasdıkı kabul olunmuşdur.

H-9

C

Dahiliye vekilligine
Neşriyat ve Müdevvenat Lüdürlüğüne

Türkiye tiftik cemiyetinin menafiiumumiyeye hadım cemiyetler meyanına ithalı hakkında İc.V.H.nin kararname si ile alâkadar sûretleri gönderilmişdir.

Dahiliye vekilligile Neşriyat ve Müdevvenat Md.ne yazılmı dır.

Başvekil n.
Müsteşar
N. Rıfkı

H-9

Devlet Matbaası

HISTORY STUDIES
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY
1760

Volume 12
Issue 4
August
2020

EK 5 (Ankara Keçisi, Tiftik ve Sof eserinden, Ankara Kalkınma Ajansı yayını, Ankara 2018.)

HISTORY STUDIES
1761

Volume 12
Issue 4
August
2020